

**Анализа на законодавството и примената
на Стандардните оперативни процедури за
постапување со жртви на трговија со луѓе
преку студија на случаи**

**BALKANS
ACT
NOW!**

март 2020

Анализа на законодавството и примената на Стандардните оперативни процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе преку студија.

Анализата е финансирана од програмата за доделување грантови во Северна Македонија во рамките на третата фаза од регионалниот проект БАН III – Балканот делува (против криминалот на трговија со луѓе) сега! финансиран од ЕУ, а спроведуван од Здружението за акција против насилство и трговија со луѓе Отворена Порта (Северна Македонија).

Автор: Македонско здружение на млади правници

Уредник: Отворена порта

Оваа публикација е изготвена со помош на Европската Унија. Содржината на публикацијата е единствена одговорност на Македонското здружение на млади правници и на никаков начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Европската Унија.“

Project Balkans ACT (Against Crime of Trafficking) Now! is funded by the European Union Instrument for Pre-accession Assistance (IPA) Consolidating Regional Thematic Networks of Civil Society Organizations

Call ID: EuropeAid/154870/DH/ACT/Multi; Contract No: 2017/394-348

За проектот

Од јануари 2018 година, Отворена Порта заедно со АСТРА (Србија) ЕММАУС (Босна и Херцеговина), Центар за женски права (Црна Гора), Центар за правни граѓански иницијативи (Албанија) и Холандскиот Хелсиншки комитет ја спроведуваат третата фаза од регионалниот проект БАН III – Балканот делува (против криминалот на трговија со луѓе) сега!. Проектот е финансиски поддржан од Европската Унија. Западен Балкан (ЗБ) е регион на потекло, дестинација и транзит кога станува збор за трговија со луѓе и тоа се однесува на сите земји што учествуваат во овој проект. Покрај тоа, сите ко-апликанти од ЗБ во овој проект се лидери во областа на борба против трговијата со луѓе и се борат против организираниот криминал во нивните земји. Тие се активни учесници во развојот на стратегиите и акционите планови на нивните влади, во спроведувањето на промени во политиката, во мониторингот на политиките, а во исто време и обезбедуваат директна поддршка на жртвите. Пристапот на проектот има силна регионална компонента на сопственост и се фокусира на специфични интервенции со цел да се изградат капацитети на граѓанските организации (ГО) од ЗБ и нивните локални партнери да ја анализираат состојбата на терен, да предложат нови решенија, да следат и да известуваат за работата на секторот правда.

Програмата за доделување грантови во Северна Македонија се спроведе во периодот мај 2019- февруари 2020 . Клучна цел на овој повик е проширување на мрежата Балканот Делува Сега!, преку вклучување на други граѓански организации од Северна Македонија во активности за мониторинг и застапување во спречување трговија со луѓе и заштита на жртвите.. Приоритет на програмата е да се поддржат иницијативите на граѓанското општество за собирање податоци, анализирање и независно следење на состојбата со трговијата со луѓе и специфични случаи преку компетентно користење на алатката за набудување и влијание врз политиката.

Здружението за акција против насилство и трговија со луѓе - Отворена Порта е национален координатор за Северна Македонија во сите три фази од БАН проектот од 2012 година. Организацијата работи веќе 20 години на превенција, едукација, помош и поддршка, како и застапување за жртви на трговија со луѓе и сексуално насилство. Отворена порта ги претставува жртвите на трговија со луѓе и има активна улога во креирањето национални политики со учество во Секретаријатот на Националната комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција. Покрај тоа, Отворена Порта работи кон воспоставување на сеопфатен систем за поддршка и заштита на жртвите на трговија со луѓе. Поточно, Отворена Порта го води државниот Центар за жртви на трговија со луѓе и сексуално насилство преку обезбедување директна помош и поддршка на жртвите и е дел од мобилниот тим против трговија со луѓе на оперативно ниво.

Содржина

Вовед	5
Прв дел	7
Хармонизација на националното законодавство со меѓународните стандарди за превенција и заштита на жртви на трговија со луѓе.....	7
Втор дел	17
Примена на стандардните оперативни процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе - Студии на случаи.....	17
Случај 1	17
Дете со ментална попреченост – жртва на трговија.....	17
Случај 2	22
Дете жртва на трговија со луѓе затекната во кафе бар при полициска акција.....	22
Случај 3	26
Трудова експлоатација на дете жртва и на присилен брак.....	26
Случај 4	30
Келнерка- жртва на трговија со луѓе.....	30
Случај 5	33
Сексуално вознемирување на дете.....	33
Случај 6	35
Потенцијална жртва на трговија со луѓе.....	35
Случај 7	38
Дете потенцијална жртва на трговија со луѓе.....	38
Случај 8	40
Жртва на трговија со луѓе.....	40
Случај 9	43
Потенцијална жртва на трговија со луѓе.....	43
Случај 10	45
Танчерки уапсени во локал на автопатот.....	45
Завршни препораки	47

Кратенки

НЕСКМТЛ – Национална единица за сузбивање на криумчарење мигранти и трговија со луѓе

МТСП – Министерство за труд и социјална политика

МВР – Министерство за внатрешни работи

ИОМ – Меѓународна организација за миграции

ООН – Организација на Обединети Нации

ЦСР – Центар за социјална работа

СВР – Сектор за внатрешни работи

НМУ – Национален механизам за упатување

ОЈО за гонење на организиран криминал – Основно јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција

Фондот - Фонд за асистенција на жртви на трговија со луѓе од проектот на ИОМ

Мобилниот тим – Мобилен тим за идентификација на ранливи категории, вклучително и жртви на трговија со луѓе

Центарот – Центар за жртви на трговија со луѓе и сексуално насилство

Вовед

Во 2018 година, во насока на подобрување на капацитетите на институциите за справување со феноменот на трговијата со луѓе, се формираше Национална единица за сузбивање на криумчарење мигранти и трговија со луѓе (НЕСКМТЛ). Оваа Националната единица е официјално воспоставена со потпишување на Меморандум за соработка во областа на сузбивање на организирани форми на криумчарење мигранти, склучен меѓу Министерството за внатрешни работи и Јавното обвинителство на Република Северна Македонија. Со Националната единица раководи Јавен обвинител од Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција кој ги насочува дејствијата на НЕСКМТЛ за поефикасна истрага против сторителите.

Од друга страна, поради подобрување на идентификацијата преку теренски посети на локално ниво, од страна на Министерството за труд и социјална политика се формираа и Мобилни тимови за идентификација на ранливи категории, вклучително и жртви на трговија со луѓе (Мобилни тимови)¹. Мобилните тимови се формираа во пет града: Скопје, Битола, Гевгелија, Тетово и Куманово и се составени од членови на НЕСКМТЛ, социјални работници и претставници на невладиниот сектор². Поддршката од невладините организации и нивното учество во мобилните тимови е уредена согласно Решение на МТСП за воспоставување на мобилни тимови за идентификација на ранливите категории, вклучително и жртви на трговија со луѓе од 05 февруари 2018 година. Исто така, функционирањето на овие мобилни тимови е согласно Програма донесена од МТСП и МВР која е изготвена за период од две години со поддршка на Меѓународната организација за миграции (ИОМ).

Согласно последните измени кои се во насока на зајакнување на капацитетите за борба со трговијата со луѓе како и согласно Националната стратегија и Акцискиот план за борба против трговија со луѓе и криумчарење мигранти (2017-2020 година), на 13.12.2018 година беа усвоени и нови Стандардни оперативни процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе со кои поблиску се уредуваат постапките и начинот на постапување на сите инволвирани страни во борбата со трговија со луѓе, вклучително и соработката со мобилните тимови.

Со Програмата на мобилните тимови е предвидено нивно проактивно дејствување на терен во повеќе општини, нивна вклученост во процесот на директна идентификација и првичен контакт со ранливите категории и жртвите на трговија со луѓе, првично упатување и утврдување на идентитетот, рана проценка на ризикот, идентификација, давање на информации на помош од Фондот за директна асистенција на жртвите, правна помош итн.

Всушност, преку овој документ ќе се направи првична проценка и анализа на решенијата и акциите преземени од страна на државата против трговијата со луѓе во последните две години, со фокус на функционирањето на мобилните тимови и соработката со останатите институции. Првиот дел од оваа анализа ќе се однесува на проценка на националното законодавство и потребата од хармонизација со меѓународното право и стандардите за да се обезбеди поголема заштита на жртвите на трговија со луѓе. Во овој дел се презентирани наодите од десктоп истражувањето на меѓународните и националните стандарди за превенција на трговијата со луѓе и идентификување и заштита на жртвите на трговија со луѓе, вклучувајќи ги и децата, како и степенот на усогласеност со стандардите пропишани со меѓународните и регионалните документи како основа за ефикасна *de facto* заштита на жртвите на трговија со луѓе.

Понатаму, вториот дел ќе се однесува на проценка на функционалноста и примената на Стандардните оперативни процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе во пракса преку обработка на случаи од терен со кои директно работеле мобилните тимови во период од март 2018-декември 2019 година. Поради тоа што станува збор за сензитивна материја во која мора да се обезбеди висок степен на заштита на жртвите на трговија со луѓе, како и на потенцијалните жртви и на нивните семејства, при обработката на случаите ќе се изменат личните податоци и ќе се користат само податоци кои се сметаат за релевантни и доволни за да се направи сеопфатна анализа на случајот.

Дополнително, оваа анализа ќе помогне да се утврди нивото и степенот на комуникацијата и координацијата помеѓу институциите и мобилните тимови, пречките при постапувањето, како и да укаже на предностите и недостатоците на кои треба да се фокусира државата во наредниот период за поефикасна борба против трговијата со луѓе.

1 Мобилниот тим е составен од двајца претставници на ЦСР, двајца претставници од Националната единица за криумчарење на мигранти и трговија со луѓе и двајца претставници од НВО секторот. Во некои мобилни тимови нема претставници на Националната единица за криумчарење на мигранти и трговија со луѓе, туку само претставници на локалното СБР/МБР.

2 Невладите организации Македонско здружение на млади правници и Отворена Портата се избрани да назначат свои претставници во мобилните тимови

Прв дел

Хармонизација на националното законодавство со меѓународните стандарди за превенција и заштита на жртви на трговија со луѓе

Обидите за справување со трговијата со луѓе на меѓународно ниво потекнуваат од почетокот на 20-иот век со донесувањето на Конвенцијата против ропство (1926)³ која го дефинира ропството и практиките слични на ропство, како што се должничкото ропство и практиките што ги дискриминираат жените во контекст на бракот. Од 2000-та година наваму, светот бележи интензивирање на активностите за превенција на трговијата со луѓе и зајакнување на заштитата на жртвите на трговија со луѓе. На меѓународно ниво, најзначаен документ за борба против трговијата со луѓе на меѓународно ниво е Протоколот од Палермо од 2002 година, документ што е дополнување на Конвенцијата против транснационален организиран криминал од 2000 година на ООН (во понатамошниот текст: Протоколот на ООН)⁴. Според Протоколот на ООН, трговијата со луѓе содржи три основни елементи: дејствието (што е направено); средствата (преку кои дејствието е извршено) и целта (што е основната цел на сторителот).

На регионално ниво, во 2005 година Советот на Европа усвои Конвенција за акција против трговијата со луѓе⁵ (во потамошниот текст: Конвенцијата на Совет на Европа) што беше резултат на низа препораки и резолуции усвоени претходно од Комитетот на министри на земјите членки на Советот на Европа⁶, Парламентарното Собрание на Советот на Европа⁷ и Советот на Европската Унија⁸. Конвенцијата на Советот на Европа е понов документ заснован на сите дотогашни меѓународни и регионални стандарди за справување со проблемот на трговијата со луѓе и оди чекор понапред во зајакнување на заштита на жртвите. Контекстот во кој се применува Протоколот на ООН е поефикасно справување со транснационалниот организиран криминал.

³ League of Nations, Convention to Suppress the Slave Trade and Slavery, 25 September 1926, 60 LNTS 253, Registered No. 1414, достапна на: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SlaveryConvention.aspx>.

⁴ UN General Assembly, Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 15 November 2000, достапен на: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolTraffickingInPersons.aspx>.

⁵ Конвенцијата стапи на сила на 1 февруари 2008 година, Република Северна Македонија ја ратификуваше во април 2009 година со што истата стана дел од правниот поредок.

⁶ Препорака бр. R (91) 11 за сексуална експлоатација, порнографија и проституција и трговија со деца и млади; Препорака бр. R (97) 13 за заплашување на сведоци и правото на одбрана; Препорака бр. R (2000) 11 за акција против трговија со луѓе со цел сексуална експлоатација; Препорака бр. Rec (2001) 16 за заштита на децата од сексуална експлоатација; Препорака бр. Rec (2002) 5 за заштита на жените од насилство.

⁷ Препорака 1325 (1997) за трговија со жени и присилна проституција во земјите членки на Совет на Европа; Препорака 1450 (2000) за насилство врз жените во Европа; Препорака 1545 (2002) за кампања против трговија со жени; Препорака 1610 (2003) за миграција поврзана со трговија со жени и проституција; Препорака 1611 (2003) за трговија со органи во Европа; Препорака 1663 (2004) за домашно ропство.

⁸ Рамковната одлука на Советот на Европската Унија од 19 јули 2002 за борба против трговија со луѓе; Рамковната одлука на Советот на Европската Унија од 15 март 2001 година за статусот на жртвите во кривичните постапки; Директивата на Советот на Европската Унија од 29 април 2004 година за дозвола за престој издадена на жртви на трговија со луѓе од земји од трети земји.

Не случајно Конвенцијата на Советот на Европа наметнува пристап базиран на човековите права што подеднакво ќе посвети внимание на превенцијата, заштитата на жртвите и гонењето на сторителите. Пристап што ги има во центар потребите на жртвата бара сериозни напори и непречена соработка помеѓу донесувачите на одлуки, обвинителите, полицијата, сервисите и застапниците на жртвите.

Слично како и во Протоколот на ООН⁹, Конвенцијата на Советот на Европа ја дефинира трговијата преку трите клучни елементи; дејствие: врбување, превезување, трансфер, засолнување или примање на лица; со употреба на сила: закана, употреба на сила или други форми на принуда, грабнување, измама, доведување во заблуда, злоупотреба на положбата или ранлива состојба на друг, или давање или примање на пари или друга корист за да се добие согласност од лицето кое има контрола над друго лице; со цел експлоатација: експлоатација на проституцијата на други лица или други форми на сексуална експлоатација, принудна работа или услуги, ропство или други практики слични на ропството, слугување или отстранување на органи.

Дефиницијата за трговија со луѓе е преточена во Кривичниот законик, со измената и дополнувањето од 2002 година, кога за прв пат се инкриминира трговијата со луѓе во Македонија, односно секој кој “со сила, сериозна закана или друга форма на присилба, грабнување, измама, со злоупотреба на својата положба и состојба на немоќ на друг, или со давање или примање пари или друга корист поради добивање согласност на лице кое има контрола на друго лице врбува, превезува, пренесува, купува, продава, засолнува или прифаќа лица заради експлоатација по пат на проституција или други форми на сексуална експлоатација, принудна работа или слугување, ропство или нему сличен однос или недопуштено пресадување делови од човековото тело ќе се казни со најмалку четири години затвор”¹⁰.

Протоколот на ООН потенцира дека регрутирањето, превезувањето, преносот, засолнувањето или прифаќањето на дете заради експлоатација ќе се смета за трговија со луѓе дури и кога не е вклучена употреба на некој од начините определени во одредбата каде се дефинира трговијата со луѓе. Дополнително, Конвенцијата за правата на детето (1989)¹¹ и Факултативниот протокол кон конвенцијата за правата на детето кој се однесува на продажба на деца, детска проституција и детска порнографија (2000)¹², забрануваат трговија со деца за било која цел,

⁹ Трговија со луѓе се дефинира како регрутирање, превезување, пренос, засолнување или прифаќање на лица, по пат на закана или со употреба на сила или други форми на принуда, или киднапирање, или измама, или залажување, или со злоупотреба на моќ или состојба на немоќ или со давање или примање на пари или корист, заради постигнување на согласност на лице кое има контрола над друго лице, со цел експлоатација

¹⁰ Службен весник на Република Македонија 4/2002. Закон за измена и дополнување на Кривичниот законик, член 5 со кој се воведува нов член 418-а.

¹¹ UN General Assembly, Convention on the Rights of the Child, 20 November 1989, United Nations, достапна на: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.

¹² UN General Assembly, Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Involvement of Children in Armed Conflict, 25 May 2000, достапна на: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/opaccrc.aspx>.

вклучувајќи и експлоатирачка и присилна работа. Конвенцијата за права на детето наметнува обврска за државите членки, меѓу другото, да ги преземат сите потребни мерки за физичко и ментално опоравување и социјална реинтеграција на децата жртви на било каква форма на запуштање, експлоатација или злоупотреба, додека Факултативниот протокол предвидува обврска за обезбедување на специфична заштита и помош на децата жртви. Конвенцијата за најлошите форми на детски труд на МОТ (Конвенција бр. 182 од 1999)¹³ забранува искористување на децата за ропство или практики слични на ропство, трговија со деца, должничко ропство, присилна работа или во проституција.

Токму затоа, во 2008 година, Кривичниот законик беше дополнет со кривичното дело трговија со малолетно лице (член 418-г) со кое се предвидува казна во траење од најмалку осум години затвор за секој кој што врбува, превезува, пренесува, купува, продава, засолнува или прифаќа малолетно лице заради експлоатација по пат на проституција или други форми на сексуална експлоатација, порнографија, принудна работа или слугување, ропство, присилни бракови, присилна фертилизација, незаконито посвојување или нему сличен однос или недопуштено пресадување делови од човековото тело¹⁴. Доколку овие дејствија се извршени со примена на сила, сериозна закана или со доведување во заблуда или друга форма на присилба, грабнување, измама, злоупотреба на положба на немоќ или физичка или ментална неспособност на жртвата или со примање на пари или друга корист со цел добивање на согласност од лице кое има контрола врз жртвата, предвидена е построга казна во траење од најмалку десет години. Имено, (не)согласноста на малолетното лице е ирелевантна за постоење на елементи на кривичното дело што е опишано погоре. И со ова кривично дело посебно е инкриминирано користењето на сексуални услуги од малолетни лица за кои сторителот знаел или бил должен да знае дека е жртва на трговија со луѓе.

Според Протоколот на ООН и Конвенцијата на Совет на Европа, експлоатацијата подразбира, во најмала мерка, експлоатација на проституција на други лица или други форми на сексуална експлоатација, принудна работа или принудно услужување, ропство или постапување слично на ропство, слугување или вадење органи. Во однос на облиците на експлоатација националното законодавство се усогласи со меѓународните стандарди преку измена и дополнување на Кривичниот Законик. Во 2014 година кривичното дело трговија со луѓе од член 418-а се дополни со нови форми на трговија со луѓе кои законодавецот ги препознава како проблем за кој институциите треба да преземат специфични мерки за идентификување

¹³ Трговија со луѓе се дефинира како регрутирање, превезување, пренос, засолнување или прифаќање на лица, по пат на закана или со употреба на сила или дуп/International Labour Organization (ILO), Worst Forms of Child Labour Convention, C182, 17 June 1999, C182, достапна на: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C182.

¹⁴ Службен весник на Република Македонија 7/2008. Закон за измена и дополнување на Кривичниот законик, член 23 со кој се воведува нов член 418-г.

и справување со “питачењето или експлоатација заради забранета активност со закон.” Постоечката одредба покрај целите за трговија со луѓе предвидени со Протоколот на ООН, вклучува и други цели како на пример, вклучување на лица во снимање на порнографија, присилен брак и присилна бременост.

Одредбите во Кривичниот законик се усогласени со Протоколот на ООН и Конвенцијата на Совет на Европа и во делот на мерките со кои може да се тргува со полнолетни лица, како на пример, со употреба на сила, или сериозна закана, залажување или кој било друг вид принуда, киднапирање, измама со злоупотреба на службена должност или злоупотреба на бременост, слабост, физичка или психичка неспособност на друго лице, или со давање или примање пари или други придобивки со цел да се добие согласност од друго лице. Согласноста на жртвата е ирелевантна и не може да ги ослободи од одговорност сторителите кои ги исполниле обележјата на кривичното дело трговија со луѓе.

Измената на Кривичниот законик од 2014 година беше направена, меѓу другото, и со цел усогласување на терминологијата употребена во текстот на законот со Конвенцијата за правата на детето, со што зборовите малолетно лице заменети се со зборот дете, па така и членот 418-г беше преименуван во трговија со дете¹⁵. Со измените, исто така се предвидува одземање на недвижностите, превозните средства и други предмети што се искористени за извршување на кривичното дело – трговија со луѓе и трговија со дете.

Националното законодавство дава сеопфатно овластување на органите на прогонот за преземање на дејствија за пронаоѓање на сторителите и покренување на кривична постапка за гонење на сторителите на кривични дела поврзани со трговија со луѓе. Гонењето може да се преземе против било кој сторител, независно дали е граѓанин на Република Северна Македонија или има дозвола за престој, а кој се наоѓа на територијата на Република Северна Македонија, на брод што плови под знамето на Република Северна Македонија или во летало регистрирано согласно македонските закони.

Во однос на висината на казните, Протоколот на ООН и Конвенцијата на Советот на Европа бараат домашните закони да пропишат ефективни и пропорционални казни за сторителите на кривичните дела трговија со луѓе и трговија со дете. Имајќи ја предвид генералната казнена политика за кривичните дела пропишани во Кривичниот законик, кривичните дела поврзани со трговија со полнолетни луѓе даваат можност за изрекување на високи казни,

¹⁵ Службен весник на Република Македонија бр. 27/2014. Закон за измена и дополнување на Кривичниот законик, член 85 и 86.

односно најмалку четири години. Доколку постојат отежителни околности во начинот на извршувањето на кривичното дело, судиите при изрекувањето на висината на казната можат да одат најмногу до општиот законски максимум и да изречат казна затвор во траење од 20 години затвор. Законодавецот предвидел повисоки казни доколку жртвата е дете, односно малолетно лице со наполнети 14 години, најниската казна е осум години, а доколку жртва е дете под 14 години, најниската казна е десет години затвор. И во овие случаи, зависно од околностите на случајот, судот може да изрече казна најмногу до 20 години затвор. Во септември 2009 година беа донесени измени на членовите 418-а, б и г на Кривичниот Законик преку кои се вовеле квалификаторен елемент, односно се предвидуваше построга санкција за сторителот, доколку кривичното дело е извршено од страна на службени лица при вршење на службено дејствие. За службените лица беше предвидена казна затвор од најмалку осум години, што е построга казна од казната предвидена за останатите извршители кои не вршеле служба при извршувањето на делото¹⁶. Приближно десет години по примената на овие одредби, без да постои основано образложение за причините за измената, ниту докази за целта постигната со претходната казна, усвоена е измена и дополнување на одредбата со која се забранува трговија со луѓе. Имено, законодавецот ја намали казната за сторителите на трговија со луѓе кои го извршиле кривичното дело во својство на службено лице, па наместо осум, изнесува најмалку пет години казна затвор. Имајќи го предвид високото ниво на корупција во Република Северна Македонија¹⁷, намалувањето на казните за службените лица е спротивно на стандардите за пропишување на ефективни и пропорционални санкции за сторителите на кривичните дела поврзани со трговија со луѓе.

Во фокусот на Конвенција на Советот на Европа се човековите права на жртвите и почитувањето на нивното достоинство, па им се наметнува обврска на државите да воспостават брз механизам за идентификување на жртвите, заштита и помош на идентификуваните жртви на трговијата со луѓе и компензација за преживеаните страдања на жртвата. Предметот на примена на Конвенцијата на Советот на Европа е широк, ги вклучува сите форми на трговија со луѓе, независно дали се случува на национално или транснационално ниво, и ги штити сите жртви на трговија со луѓе, независно дали се жени, мажи или деца. Формите на експлоатација што се заштитени се однесуваат на сексуална експлоатација, присилна работа, ропството и отстранување на органите.

Директивата 2012/29/EУ за утврдување на минимални стандарди за правата, поддршката

¹⁶ Службен весник на Република Македонија бр.114/2009. Закон за измена и дополнување на Кривичниот законик, член 117, 118, 119.

¹⁷ Република Македонија, според индексот на корупција за 2018 година е на 93 место на листа од 180 земји што ја става во категоријата на земји со висока стапка на корупција. Повеќе на: <https://www.transparency.org/cpi2018>.

и заштитата на жртвите од криминал под поимот “жртва” подразбира физичко лице кое претрпело штета, вклучително и физичко, ментално или емоционално оштетување или економска загуба која била директно предизвикана од кривичното дело и членови на семејството на лице чија смрт е директно предизвикана од кривично дело и кои претрпеле штета како резултат на смртта на тоа лице¹⁸. Во 2008 година Кривичниот Законик беше дополнет со дефиниција за жртва на кривично дело, односно под жртва на кривично дело се подразбира секое лице кое претрпело штета, вклучувајќи физичка или ментална повреда, емотивно страдање, материјална загуба или друга повреда или загрозување на неговите основни слободи и права како последица на сторено кривично дело, а за дете жртва се сметаат лицата под 18 години¹⁹. Поимот “жртва” во кривичната постапка го опфаќа секое лице кое претрпело штета како последица на делото, како на пример, родител на дете чие дете се експлоатира за питачење; сопственик на возило што е оштетено при извршување на кривичното дело трговија со луѓе или трговија со дете.

Конвенцијата на Советот на Европа и Директивата на Европскиот Парламент и на Советот од 2011 година за превенција и сузбивање на трговија со луѓе и заштита на жртвите, наметнува обврска на државите да ги инкриминираат дејствијата со кои поединци се доведуваат во состојба на експлоатација, а од друга страна да ги заштитат жртвите од понатамошна виктимизација поради принудно инволвирање во сторување на кривично дело, нужно поврзано со нивниот статус на жртва. Затоа, попрецизното утврдување на поимот жртва има за цел да ги разграничи ситуациите во кои треба да се примени принципот на неказнување на луѓето кои извршиле кривично дело додека биле жртва на трговија со луѓе.

Во последните измени на Кривичниот законик од 2018 година, усвоен е дополнителен став во постоечките кривични дела со кои се инкриминира трговијата со луѓе и трговијата со дете, а со кои се предвидува неказнување на жртва на трговија со луѓе која била принудена да стори кривично или друго казниво дело додека била жртва, а кое е непосредно поврзано со нејзината положба на жртва²⁰.

Правдата за жртвите на кривични дела, во конкретниот случај на трговија со луѓе, подразбира задоволување на процедурални аспекти, како на пример, спроведување на ефикасна истрага, а жртвите да имаат можност да учествуваат во постапката и да дадат значаен придонес²¹.

¹⁸ Directive 2012/12/29/EU establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2011/220/JHA, член 2.

¹⁹ Службен весник на Република Македонија бр. 7/2008. Закон за измена и дополнување на Кривичниот законик, член 1 (дополнување на член 122).

²⁰ Службен весник на Република Македонија бр.248/2018. Закон за измена и дополнување на Кривичен законик, член 34 и 36.

²¹ European Union Agency for Fundamental Rights. Victim's rights as standards of criminal justice, стр. 35.

Од аспект на исходот на постапката, важно за жртвите е да биде утврдена вистината; сторителот да биде осуден и да ја издржува казната; и жртвата да добие соодветна компензација за претрпената материјална и нематеријална штета. Во законот за кривична постапка постои цела глава посветена на правата на жртвите и оштетени во постапките, а се обезбедува посебна процесна заштита на ранливите категории на жртви. Судот има обврска да определи посебни мерки на процесна заштита во случаите кога жртва е дете кое има потреба од посебна грижа и заштита или ако детето е жртва на трговија со луѓе, насилство и сексуална злоупотреба²². Меѓу другото, законот предвидува право на жртва на кривично дело, за кое е пропишана казна од најмалку четири година, на надомест на материјална и нематеријална штета од државен фонд, доколку штетата не може да се обезбеди од осудениот. Постапката за остварување на ова право е дополнително регулирана со законот за правда на децата во кој е предвидено дека средствата се обезбедени од посебна програма на Министерството за правда²³. Законот за бесплатна правна помош од 2009 и 2019 година им гарантира на жртвите на трговија со луѓе право на бесплатна правна помош и застапување во постапките за заштита на нивните права, како и во постапка за надомест на штета како жртви на кривични дела. Имајќи предвид дека Законот за кривична постапка го регулира пристапот до адвокат во текот на истражната и кривичната постапка, Законот за бесплатна правна помош им гарантира на жртвите застапување од страна на адвокат во граѓанска или друг вид на постапка преку која жртвата ќе го добие надоместокот како жртва на кривично дело. Во тек се постапки за надомест на штета на жртви на трговија со деца, но до денес не е исплатен износот на жртвата поради процедуралните пречки за остварување на правото. Целосно отсуствува законски воспоставен механизам за обесштетување на полнолетните жртвите на трговија со луѓе во случај кога имотно-правното побарување не можат да го остварат од осудениот сторител на кривични дела поврзани со трговија со луѓе.

Комплементарна на одредбите за заштита на децата жртви на трговија со луѓе е посебната глава за старателство врз децата жртви на трговија со луѓе од Законот за семејство со кој се обезбедува заштита на децата. Имено, центарот за социјална работа секогаш кога ќе добие известување од Министерството за внатрешни работи дека е идентификувано малолетно лице-жртва на трговија со луѓе, веднаш има обврска да преземе мерки за заштита на личноста, правата и интересите на детето и го става под старателство²⁴.

Конвенцијата на Совет на Европа им наметнува обврска на државите да овозможат престој

²² Службен весник на Република Македонија бр. 150/2010. Закон за кривична постапка, член 54.

²³ Службен весник на Република Македонија бр. 148/2013. Закон за правда на детето, член 145.

²⁴ Службен весник на Република Македонија бр. 84/2008. Закон за измени и дополнување на законот за семејство.

престој на жртвите кои согласно нивната ситуација имаат потреба од тоа, или пак, доколку е потребно жртвите да соработуваат со надлежните институции за истрага и водење на кривичната постапка против сторителот/ите. Правото на регулирање на престој на жртвите на трговија со луѓе е уредено со последниот Закон за странци од 2018 година²⁵. Имено, нема да се смета за нелегален влезот на странец за кој постои основано сомневање дека е жртва на трговија со луѓе, доколку незаконски влегол како последица.

Новина во Законот за странци е регулирање на периодот за закрепнување и рефлексива што претходно беше предвидено со Стандардните Оперативни Процедури²⁶ и е интегриран и во Стандардните Оперативни Процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе од 2018 година²⁷. Според Законот за странци, на странец, за кого постојат основи на сомнение дека е жртва на кривично дело трговија со луѓе, му се овозможува период на закрепнување и рефлексива во траење до два месеца заради укажување заштита и помош во закрепнувањето и избегнување на влијанието на сторителите на кривичното дело трговија со луѓе. Во овој период, странецот кој е жртва на трговија со луѓе треба да донесе одлука дали ќе соработува со надлежните државни органи во откривањето на кривичните дела и гонење на нивните сторителите или ќе се врати во државата чиј државјанин е или во која има законски престој. Периодот на закрепнување и рефлексива не е условен од соработката на жртвата со трговија со луѓе со надлежните државни органи. Привремениот престој на жртвата, министерството за внатрешни работи го одобрува во најкус можен рок, но не подолго од пет дена. Во случај кога жртви на трговијата со луѓе се деца, периодот на закрепнување и рефлексива може да се продолжи доколку е во најдобар интерес на детето. За време на периодот на закрепнување и рефлексива, жртвите имаат дополнителни права, како на пример, безбедно сместување, медицинска и психосоцијална помош, правна помош на јазикот што го разбира.

Покрај трговијата со луѓе, Кривичниот законик предвидува и други кривични дела што се значајни за борба против трговијата со луѓе, како на пример, засновање на ропски однос и превоз на лица во ропски однос (член 418); криумчарење мигранти (член 418-б); организирање група и поттикнување на извршување на акти на трговија со луѓе, криумчарење мигранти и трговија со деца (член 418-в). Законската рамка е јасна во разграничувањето на дејствијата што го исполнуваат обележјето на трговијата со луѓе и останатите дејствија што упатуваат на останатите инкриминирани дејствија. Потребно е институциите надлежни за постапување

²⁵ Службен весник на Република Македонија бр. 97/2018. Закон за странци.

²⁶ Влада на Република Македонија, Национална комисија за борба против трговија со луѓе и нелегална миграција. Стандардни Оперативни Процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе, 2010.

²⁷ Влада на Република Македонија, Национална комисија за борба против трговија со луѓе и нелегална миграција. Стандардни Оперативни Процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе, 2018.

во случаи на трговија со луѓе и криумчарење мигранти на оперативнo ниво да обезбедат обучен персонал што има знаење, вештина и искуство за разбирање на разликите помеѓу овие кривични дела и соодветно да ги гонат сторителите.

Во дополнување на законската рамка, Владата на Република Северна Македонија во 2018 година ги усвои Стандардните Оперативни Процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе (понатаму во текстот: СОП). СОП имаат за цел да овозможат координирано постапување и партнерство на сите засегнати институции и организации во борбата против трговијата со луѓе на локално, национално и меѓународно ниво. СОП даваат насоки за постапките и мерките што треба да се преземат со цел идентификација и упатување на жртвите на трговија со луѓе; координирана помош и поддршка на жртвите на трговија со луѓе; ресоцијализација и реинтеграција; враќање на жртвата и кривичната постапка.

Според СОП, постапката за идентификација на жртвите е итна и бара брза реакција за утврдување на идентитетот на жртвата; проценка на ризикот, обезбедување на информации на жртвата на јазик што го разбира за да може да го сфати значењето на дејствијата што треба да ги преземе и за да може да се даде информирана согласност за вклучување во програмата за помош и заштита. Периодот на закрепнување и рефлексija утврден во законот за странци е, исто така, пропишан и во новиот СОП од 2018 година.

По идентификацијата, надлежните институции и организации се должни да се фокусираат на помош и поддршка на жртвата преку идентификување на специфичните потреби на жртвата и подготовка на индивидуален план за помош со чие спроведување ќе се согласни жртвата, а кој план може да биде предмет на измена и дополнување.

Мерките на ресоцијализација и реинтеграција предвидуваат активности за подготовка на жртвата на трговија со луѓе за повторна интеграција во поранешната или во нова средина преку подготовка на план во чија изработка и спроведување е вклучена самата жртва. Доколку жртвата не сака да биде вклучена во програма за ресоцијализација и реинтеграција, надлежните институции се должни да и обезбедат информации за достапните услуги што постојат и кои може да и помогнат на жртвата за полесно враќање во нормален живот.

За жртвите, за кои е направена проценка дека е безбедно да се вратат во земјата на потекло, ќе се подготви план за доброволно, достоинствено и сигурно враќање на жртвата што опфаќа подготовка, превезување и прифаќање на жртвата во земјата на потекло или трети земји.

СОП, покрај законите што се однесуваат на учеството на жртвата во кривичната постапка, детално ги опишува интервенциите што треба да се преземат за помош и поддршка на жртвата за времетраењето на кривичната постапка. При водењето на првичниот разговор, жртвата има право да биде сослушана од лице од ист пол, а доколку има елементи на кривичното дело трговија со луѓе, се подготвува записник за примање на кривична пријава, што го потпишува жртвата. Во понатамошниот тек на постапката, жртвата има право на советување со адвокат во клучните фази на кривичната постапка, вклучувајќи ја и расправата пред надлежен суд и во постапката за надомест на штета.

Од анализата на законската рамка наспроти Протоколот на ООН; Конвенцијата на Совет на Европа и Директивите на ЕУ, произлегува дека таа е јасна, сеопфатна и во најголем дел усогласена со стандардите. Прегледот на националното законодавство и праксата на институциите надлежни да постапуваат во случаите на трговија со луѓе покажуваат дека Република Северна Македонија пристапува на ова прашање единствено од кривично-правен аспект без доволна посветеност на други прашања што може да бидат од значење за справување со проблемот. Потребно е да се донесе закон со кој ќе се овозможи обесштетување на жртвите на трговија со луѓе од државен фонд, во случај кога не постои можност за наплата на имотно-правно побарување од сторителот на кривичното дело. Во текот на подготовка на оваа анализа, Министерството за правда подготви нацрт-закон за исплата на паричен надоместок на жртви од кривични дела.

Сепак, квалитетот и ефикасноста на законската рамка најдобро ќе се оцени преку следењето на спроведувањето на законите и мерките предвидени во СОП преку мерење на ефектите врз намалувањето на случаите на трговија со луѓе; соодветна идентификација на жртвите и заштита на жртвата преку обезбедување на правично обесштетување на последиците од кривичното дело.

Втор дел

Примена на стандардните оперативни процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе - Студии на случаи

Случај 1

Дете со ментална попреченост – жртва на трговија

Првично упатување и утврдување на идентитетот на потенцијалната жртва

Мобилниот тим извршил разговор со мајката на жртвата која изјавила дека ќерката имала 17 години и веќе 7 дена не се вратила во домот. Според изјавата на мајката, последна средба со својата ќерка имала кога биле заедно на гости кај нејзин братучед. Истата и кажала дека ќе оди до продавница и оттогаш повеќе немала остварено контакт со неа. Мајката не пријавила до сега во полиција бидејќи мислела дека ќерка и ќе се врати, но веќе била загрижена дека нешто и се случило. Мобилниот тим стапил во контакт и со таткото на потенцијалната жртва кој изјавил дека не бил запознаен каде е ќерката и не покажал загриженост и покрај тоа што му било укажано од страна на мобилниот тим дека требало веднаш да ја пријави во полициска станица. Истиот изјавил дека повеќе пати ја барал низ селото и дека пријавувал во полиција кога не се враќала дома, но ова не било прв пат да исчезне. Имајќи предвид дека мајката на жртвата била со ментална попреченост, а таткото не го пријавил случајот во полиција, мобилниот тим одлучил случајот да го пријави во СВР преку претставник на ЦСР. По пријавата изготвен бил записник за пријавено исчезнато лице кај полициски службеник.

Мобилниот тим информацијата ја добил од претставник на ЦСР кој веќе еднаш претходно имал разговарано со жртвата, но се уште во целост не ги утврдил индикаторите кои упатувале на тоа дека станувало збор за лице жртва на трговија со луѓе. Лицето за кое постоело сомневање дека била сексуално злоупотребена, според првичната проценка на ЦСР, била со лесна ментална попреченост и потекнувала од семејство кое било во лоша финансиска состојба.

Жртвата била пронајдена наредниот ден од страна на полицијата во село во близина на општината каде што живеела и истата била спроведена до полициското одделение во селото, при што биле информирани и членови на НЕСКМТЛ од мобилниот тим.

Изјава на жртвата дадена во првичната фаза до мобилниот тим

За време на разговорот детето изјавило и потвrdило дека побегнало од својот дом бидејќи имала недоразбирања со своето семејство, односно со нејзиниот татко. Кога побегнала од дома се сретнала со лице Н.М (трговец) која ја однела во стан во кој живеела со својот сопруг и ја држела затворена во станот. Сопругот на Н.М, уште првиот ден во нивниот стан сексуално ја злоупотребил. Потоа, ја однеле и во некој хотел во кој доаѓале други непознати лица со кои таа имала сексуални односи, при што девојчето забележало како непознатите лица и плаќаат пари на Н.М. Кога и кажала на Н.М дека не сака да има сексуални односи, тогаш била тепана и малтретирана од неа. Од хотелот повторно ја враќале во станот каде што живееле тие двајцата и ја чувале затворена да не може да побегне. Во доцните вечерни часови успеала да им побегне кога видела дека има можност за тоа, но и било многу страв дека ако ја фатат ќе ја претепаат. Ова се случувало шест дена и во тој период таа била повеќе пати принудена да дава сексуални услуги на непознати лица во станот и во хотелот во кој ја носеле.

Исто така таа ја споменувала и својата другарка Н.Н (трговец) со која заедно проселе по улица. Претходно и таа ја засолнувала во некоја кука и ја принудувала да има сексуални односи со непознати лица за што земала пари. Поради тоа, нејзиниот татко неколку пати и се заканил да не се дружи со Н.Н, по што и физички ја нападнал Н.Н бидејќи и понатаму продолжувала да ја користи жртвата за просење.

Проценка на мобилниот тим

По првичниот разговор, при раната проценка на ризикот, од изјавата на детето, околностите во кои била пронајдена, како и нејзината ментална состојба на ниво на кој се претпоставува дека сторителите знаеле, утврдено било дека постојат оправдани причини да се верува дека станува збор за потенцијална жртва на трговија со луѓе за што биле информирани НМУ, односно координаторот на мобилните тимови и раководителот на НЕСКМТЛ. Мобилниот тим добил повратна информација дека НЕСКМТЛ за случајот ќе го информира надлежниот Јавен Обвинител од ОЈО за гонење на организиран криминал. Дополнително, во однос на сите околности, особено била земена во предвид умерената попреченост на менталниот развој на жртвата, која од страна на ЦСР била нотирана уште при првата средба со жртвата, но не била направена проценка од надлежна здравствена установа за нејзината психичка состојба.

Сместување во Центар за жртви на трговија со луѓе и сексуално насилство

Од разговорот со жртвата утврдено било дека кај неа постоел страв дека сторителите ќе ја нападнаат неа и нејзиното семејство и затоа истата истакнала дека сака да се смести на друго безбедно место. Во координација со НМУ, од страна на ЦСР жртвата била информирана дека ќе биде сместена во Центар за жртви на трговија со луѓе и сексуално насилство. За самото сместување на лицето му било посочено дека таму ќе ги добие сите неопходни информации, ќе и бидат задоволени основните потреби, ќе добие храна, облека, хигиенски средства, потребни медицински прегледи, ќе и биде овозможена правна помош и ќе добие психо-социјална помош и поддршка.

Мобилниот тим му објаснил на детето и на нејзината мајка дека станува збор за безбедна локација и дека потребно било самата да одлучи дали ќе и помогне на полицијата да ги гони сторителите за тоа што и го направиле. Воедно и било објаснето дека истата имала право на правна помош и објаснување на целата постапка, дека имала право да поднесе барање за штета до судот поради тоа што била малтретирана и сексуално злоупотребена од сторителите.

Истата уште истиот ден од страна на мобилниот тим била пренесена во Центарот во присуство на старател, за што било изготвено и решение за поставен посебен старател од страна на ЦСР, воедно и член на мобилниот тим.

Проценка на состојбата на семејството на жртвата

Жртвата потекнувала од дисфункционално семејство, со ниски приходи и во периодот кога била направена посетата од мобилниот тим во фамилијата немало евидентирано корисници на социјална заштита. Мајката на жртвата била во лоша здравствена состојба. Се работело за мајка на четири деца, од кои две биле со умерена попреченост во менталниот развој. Општиот впечаток на мобилниот тим за време на посетата бил дека децата биле во лоша психофизичка состојба, со оглед на тоа што биле повлечени и не изгледале доволно развиени за нивната возраст. Двете деца не биле вклучени во образовниот процес. На прашањето дали мајката била корисник на социјална помош или посебен детски додаток, истата изјавила дека немале никакви примања. Од социјален работник било појаснето дека, за да добијат социјална помош, мора да прибават медицински упат од кај матичен лекар и понатаму мора да се изврши специјалистички преглед за да се направи проценка за децата. Истата изјавила дека не знаат каде треба да се упатат, а и нивната материјална состојба не

го дозволувала тоа. Во однос на приходите кои ги имале, тоа било само она малку што ќе го заработел нејзиниот сопруг, а тоа не било доволно за да се прехранат.

Материјална помош од Фонд за асистенција на жртва на трговија со луѓе

Од страна на Фондот за асистенција биле одобрени средства како прехранбени артикли, облека, хигиенски средства, а исто така и материјални средства за здравствена заштита на мајката. За децата биле одобрени финансиски средства за проценка на нивната ментална состојба и биле однесени од страна на мобилниот тим во Заводот за ментално здравје. По извршената проценка, утврдена била ментална заостанатост на децата според што од ЦСР им бил одобрен посебен надоместок за двете деца.

Кривична постапка

Од страна на НЕСКМТЛ била поднесена кривична пријава против едно лице, и подоцна против други две лица за кривично дело Трговија со дете член 418 г од Кривичниот Законик. По поднесената кривична пријава до ОЈО за организиран криминал била спроведена истражна постапка за прибирање на докази за предметот.

Поднесен бил обвинителен акт против две лица:

- Против лице И.К за кривично дело Трговија со дете член 418 г став 1 врска со член 22
- Против лице З.К за кривично дело Трговија со дете член 418 г став 1 во врска со член 22 и кривично дело Трговија со дете член 418 г став 3 во врска со член 22.

Донесена е пресуда од страна на Кривичниот суд со која се осудени две лица, првото лице на казна затвор во траење од 8 години, а второто лице на казна затвор во траење од 10 години. Исто така поднесен бил обвинителен акт и против трето лице Н.Н за кривично дело Трговија со дете член 418 г став 1 и истата на главната расправа ја признала вината според што е изречена казна затвор од 4 години и 6 месеци. Во пресудата на Кривичниот суд, жртвата како оштетена била упатена да го оствари своето право на имотно правно побарување на граѓанска постапка, поради недостаток на докази.

Ресоцијализација ја и реинтеграција

Овој процес започнал да се планира од страна на социјалниот работник, во соработка со психологот и другите стручни лица од Центарот и мобилниот тим, уште од самото сместу-

вање на жртвата во Центарот. Разговарано било со жртвата за натамошното нејзино вклучување во средината при нејзиното враќање во домот или друго безбедно место и жртвата била известена дека тоа сместување е од времен карактер додека не се стабилизира. Сепак таа морала да се чувствува безбедна, но истата се согласила дека сака да се врати во својот дом. Разговарано било и со нејзиното семејство за потребата од нејзино вклучување во образовниот процес или во други активности согласно желбите и потребите на лицето. Мобилниот тим наишол на препреки од страна на таткото на жртвата кој не се согласувал жртвата по враќањето во домот да посетува било какви активности. Било разговарано во повеќе наврати и со фризерско студио кое прифатило да доаѓа жртвата на пракса, исто и жртвата се согласила на тоа, но таткото не бил убеден дека тоа би било корисно за неа. По враќањето на жртвата во домот, се уште било неизвесно дали таткото ќе се согласи на овие мерки на нејзина ресоцијализација. По извесен период, мобилниот тим бил известен дека таткото нема да се согласи на тоа и лицето било постојано во домот под засилен надзор од својот татко со закани да не излегува од дома.

Виктимизација поради неуспешни мерки за ресоцијализација и реинтеграција

По извесен период, социјалниот работник од мобилниот тим доставил информации до тимот дека жртвата повторно побегнала од домот и била забележана во друг град. Од страна на мобилниот тим била повикана на разговор, но според нејзините изјави не биле утврдени доволно елементи и не биле прибавени докази дека станува збор за трговија со луѓе и покрај тоа што истата изјавила дека престојувала кај лице кое се грижело за неа и и купувало подароци. Но истата споменала дека лицето не ја принудувало, ниту ја продавало заради вршење на сексуални услуги. Во меѓувреме, лицето веќе било полнолетно и грижата од социјалните институции за вклученоста на возрасни лица во активности поврзани со трговија со луѓе изостанала.

Заклучоци и препораки за случајот

- Мобилниот тим може да пријави во полициска станица лице за исчезнато доколку истото не е направено од страна на родителите или поблиските роднини.
- Координацијата помеѓу мобилниот тим, НЕСКМТЛ и НМУ и брзото реагирање биле од круцијално значење во однос на спроведување на првичен разговор и утврдување на идентитетот на жртвата, рана проценка на ризикот и итно сместување на жртвата на безбедно место.

- Од особено значење во процесот на заштита на жртвата била поддршката добиена од страна на Фондот, која освен набавка на основните средства за живот овозможило и покривање на трошоците за проценка на здравствената состојба на жртвата и нејзината фамилија. По извршената проценка за лесна ментална попреченост, некои од членовите на фамилијата на жртвата се стекнале со определени социјални права кои им следуваат согласно Законот за социјална заштита, а истите не можеле да ги уживаат поради недостиг на документација.
- Нема пракса на споделување на информации во врска со предметот од страна на ЈО за гонење на организиран криминал или од НЕСКМТЛ со мобилниот тим, старателот и лице од Центарот за текот на кривичната постапка што е од значење за информирање на жртвата како би се чувствувала побезбедно.
- Судот правилно постапил во конкретниот случај, почитувајќи ги посебните процесни мерки за заштита на жртвите деца според кои дете не смее да биде сослушано повеќе од два пати. Во случајот, исказот на оштетената, по барање на Јавниот Обвинител за гонење на организиран криминал бил изведен на главната расправа со репродукција на ЦД од снимен аудио и видео запис од детето.
- Не било посветено доволно внимание на прашањето на ресоцијализација и потребите на жртвата. По определено време, жртвата била вратена во својот дом поради тоа што станала полнолетна и не било земено во предвид дека причината поради која жртвата избегала од домот биле недоразбирањата со нејзиниот татко кој по нејзиното враќање не и дозволувал да посетува пракса во фризерско студио. Дополнително отежнувачка околност е и тоа што не постојат други сместувачки капацитети каде би била сместена жртвата. Пропустот во процесот на ресоцијализација придонел за повторното бегство на жртвата од домот и околностите кои упатуваат на повторно искористување на положбата на немој на жртвата.

Случај 2

Дете жртва на трговија со луѓе затекната во кафе бар при полициска акција

Првично упатување и утврдување на идентитетот на потенцијалната жртва

Од инспекторот за малолетничка деликвенција, мобилниот тим ги добил следните податоци: потенцијалната жртва на трговија со луѓе при полициски претрес била затекната како консумира алкохол во друштво со две нејзини пријателки. Поради тоа што било пронајдено дете како консумира алкохол после 23 часот во кафе бар, како и поради сомнителни околности кои упатувале на тоа дека во кафе барот имало гости кои користеле сексуални

услуги од малолетни лица, истата била повикана на разговор во присуство на нејзината т.н тетка. Од страна на инспектор за малолетничка деликвенција била побарана согласност од нејзината тетка да се разговара само со девојчето при што девојчето веднаш признало дека се соочувало со проблеми бидејќи тетка и не и била вистинска тетка и се плашела од неа. Истата била продавана од неа на непознати лица и била сексуално злоупотребувана од нив. Била принудена да дава сексуални услуги на различни локации подолг период (околу една година). Нејзината тетка за кратко време заминала од полициската станица и се упатила во непознат правец.

Изјава на жртвата дадена во првичната фаза до мобилниот тим

Жртвата изјавила дека имала 15 години и пред повеќе од една година го напуштила својот дом поради недоразбирања со својата мајка. Одлучила да живее привремено кај својата пријателка која живеела со својата мајка која се претставувала како нејзина тетка Ф.Т (трговец). Во почетокот тие навистина добро се грижеле за неа, и обезбедувале и храна и облека и и помагале, но подоцна започнале да ја присилуваат да дава сексуални услуги на непознати лица за што посредувало лицето Ф.Т. Трговецот Ф.Т, односно мајката на пријателката и кажала на жртвата дека морала да даде некаков надомест за храната и престојот што и го обезбедувале и ова бил начинот за да се оддолжи.

Жртвата била пронајдена во кафе бар, при полициска контрола. Истата изјавила дека, заедно со нејзината пријателка со која што живеела, заминале во кафе барот во 21 часот и таму ги сретнале и другите две другарки, исто на нивна возраст и пиеле шампањ. По извесно време другите две девојчиња заминале и тие останале сами. Кога дошла полицијата првично дала погрешни податоци, по инструкции на Ф.Т- доколку ја праша полиција да не ги даде своите туку да ги даде податоците на сестра и.

Пред две години ја запознала нејзината другарка(ќерка на трговецот) и почнале да се дружат, па често одела и кај нив на гости. Во тој период мајката на жртвата се разболела и правела операција при што трговецот отишла во болница да ја посети и дознала дека жртвата е без татко па започнала да ја искористува нејзината ранливост. Нејзините роднини го познавале трговецот и знаеле дека е поврзана со криминални активности и и рекле да не оди кај неа. Жртвата мислела дека трговецот и помага и продолжила да оди кај нив и тогаш мајка и ја избркала од дома. На почетокот таа во новиот дом добила целосна заштита, но подоцна трговецот и наоѓала непознати лица и ја принудувала да има сексуални односи со нив.

За тоа Ф.Т земала и финансиски надомест, а тоа го гледала и жртвата. Цел период додека била таму не била физички малтретирана од неа, но продолжувал периодот на сексуална експлоатација. Непознатите лица со кои била принудена да има сексуални услуги доаѓале во куќата на трговецот или жртвата одела во некој хотел. Многу често до хотелот ја носел пријател на трговецот. Жртвата изјавила дека сите нејзини лични работи биле во станот на трговецот. Жртвата изјавила дека била постојано под страв поради заканите на трговецот дека ако некој дознае за тоа што се случува, или ако ја пријави, таа ќе ја убие. Жртвата во страв ја навела и адресата каде живеел трговецот и хотелот каде што најчесто била сексуално злоупотребувана од непознати лица.

Проценка на мобилниот тим

Од изјавата на жртвата, дадена во оваа почетна фаза, мобилниот тим се согласил дека постоело основано сомневање дека станува збор за трговија со дете и ја контактирале Националната единица за сузбивање на криумчарење на мигранти и трговија со луѓе и НМ, односно координаторот на мобилните тимови.

Во случајот, по известувањето, ОЈО за гонење на организиран криминал веднаш постапил по предметот и во најскоро време издал наредба до НЕСКМТЛ/СВР за обезбедување на докази. По наредба на ОЈО за гонење на организиран криминал, од страна на мобилниот тим, пред да биде однесена во Центарот, жртвата била однесена на гинеколошки преглед во Одделот за судска медицина, во придружба на НЕСКМТЛ.

Воедно, мобилниот тим ја контактирал и невладината организација во однос на потребата за сместување на дете жртва на трговија со луѓе. Од Центарот, мобилниот тим добил известување дека се соочуваат со проблеми поради исполнет капацитет на сместување.

Според нејзината изјава, жртвата била поучена за правото да соработува со полицијата при што истата одлучила веднаш, уште при првичното интервју, преку социјален работник од ЦСР да поднесе кривична пријава против трговецот за кривично дело трговија со дете од член 418 г.

Сместување во Центар за жртви на трговија со луѓе и сексуално насилство

За време на првичниот разговор, мобилниот тим ја известил жртвата дека може да биде сместена на безбедно место за што била добиена нејзина согласност. Од страна на тимот, во присуство на старател од ЦСР, жртвата била однесена во Центарот и истата била прифатена од страна на претставник на невладината организација. ЦСР одлучил во текот на постапката,

за жртвата да се грижи старателот кој што и бил поставен од страна на ЦСР.

Проценка на состојбата на семејството на жртвата

Жртвата потекнувала од сиромашно семејство, кое имало четири деца. Живееле во супстандардни услови, во една просторија, санитарен јазол користеле надвор од станбениот простор во кој живееле. Таткото починал кога таа била на 5-годишна возраст од срцева болест, а мајката била со променливо расположение, агресивна била кон децата и не дозволувала слобода на однесување. Мајката била болна и некој период била во болница.

Материјална помош од Фонд за асистенција на жртви

За време на нејзиниот престој преку Фондот за асистенција прибавени биле прехранбени и не-прехранбени продукти за задоволување на основните потреби на жртвата. Мајката на жртвата не била заведена како корисник на социјални права и покрај тоа што не била вработена и немало информации дали остварувала некаков приход.

Кривична постапка

Од страна на жртвата во полициска станица, преку социјален работник била поднесена кривична пријава против лицето Ф.Т за кривично дело трговија со дете член 418 г од Кривичниот Закон.

Од страна на полномошникот на оштетената била добиена информација дека жртвата во јуни 2019 година дала исказ пред ОЈО за гонење на организиран криминал, истиот бил аудио и видео сниман. Имотно- правно побарување било изјавено во фазата на давање исказ пред ЈО.

Нема информација дали е покренато обвинение од страна на ОЈО за гонење на организиран криминал против сторителите.

Ресоцијализација и реинтеграција

Уште за времетраењето на периодот на одмор и рефлексција на жртвата, изготвен бил индивидуален план во кој во посебен фокус било сместувањето на жртвата со оглед на тоа дека таа немала каде да се врати, а не сакала кај нејзината мајка. За таа цел по 5 месечен престој во Центарот, преку нејзиниот старател жртвата била сместена на друга безбедна

локација. Жртвата била вклучена во образовниот процес.

Заклучоци и препораки за случајот

- Полициските службеници правилно ги примениле индикаторите за идентификување на деца жртви и поради основано сомнение за сексуална злоупотреба на детето за случајот ја известиле НЕСКМТЛ.
- Во случаите кога е идентификувана жртва на трговија со луѓе-дете, мора да се обезбеди итно згрижување и заштита на жртвата со што во најскоро време би започнал процесот на закрепнување и рефлексива. Заштитата на жртвата не треба да биде условена од текот на кривичната постапка против сторителите. Позитивна пракса во овој случај е што ОЈО за гонење на организиран криминал се вклучил во најскоро време и издал наредба за обезбедување на докази до НЕСКМ/СВР, со што жртвата после извршен гинеколошки преглед во најскоро време била сместена во Центарот.
- Позитивно е што жртвата била запознаена и го искористила своето право на имотно-правно побарување. Преку полномошникот, оштетената поднела барање до судот за процесна заштита на жртвите за нивните искази да се репродуцираат во судска постапка, со цел да се превенира виктимизација.
- Мобилниот тим првично бил известен дека нема можност за сместување на жртвата поради исполнување на капацитетите за сместување во Центарот.

Случај 3

Трудова експлоатација на дете жртва и на присилен брак

Првично упатување и утврдување на идентитетот на потенцијалната жртва

Жртвата пријавила во ЦСР дека од страна на нејзиниот татко била присилена да живее во вонбрачна заедница со неколку лица во претходниот период. За тоа посредувал нејзиниот татко и во повеќе наврати добил финансиски надомест од лицата. Од ЦСР информирале дека жртвата не поседувала документи и имала видливи повреди во пределот на лицето и вратот со што се претпоставило дека врз неа било извршено насилство. Од страна на ЦСР-жртвата била однесена на лекар каде што добила здравствена нега, без да и се препише терапија или лекови. По добиената пријава, ЦСР и обезбедил на жртвата привремен престој во друга локација.

Наредниот ден, лица од ЦСР ја однеле жртвата во друг град каде истата имала пријавено живеалиште со што случајот бил предаден во надлежност на друг ЦСР. Откако бил спроведен првичен разговор и утврдување на нејзиниот идентитет по дадена изјава, поради постоење на основано сомнение дека станува збор за склучување на присилен брак со дете, бил известен мобилниот тим за постапување со жртви со трговија со луѓе.

Изјава на жртвата дадена во првичната фаза до мобилниот тим

Жртвата тврдела дека е малолетна и не поседувала никакви документи (немала извод од матична книга на родени ниту било каков друг документ преку кој можел да се утврди нејзиниот идентитет). Жртвата изјавила дека мајка и починала пред еден месец.

Согласно изјавата на жртвата, таа била родена во болница и живеела со татко и до 13 годишна возраст при што во повеќе наврати била продавана на непознати лица за да живее во вонбрачна заедница против нејзина волја. Според нејзиното укажување, првиот пат била продадена кога наполнила 13 години на некој човек(не се сеќава на името) кај кого живеела 3 месеци. Жртвата тврдела дека за зделката нејзиниот татко добил 300 евра од човекот. Бидејќи плачела и правела проблеми, жртвата била избркана од лицето и се вратила дома кај татко и каде што престојувала само 20 дена. За тој временски период татко и барал други лица за да и договори брак и да ја продаде повторно. Жртвата видела како лицето со кое требала да живее во вонбрачна заедница му дал на татко и 300 евра. Жртвата тврдела дека сите овие што дошле во тој период по неа сега се во странство. Последниот пат кога била продадена останала 2 години кај лицето.

За да се заштити себе си, одлучила да оди во друг град кај друго лице, што го запознала преку сестра и која била мажена и живеела во тој град со нејзиниот сопруг. Лицето со кого живеела бил корисник на наркотични средства подолг период. Кај него била 2 години и истата била физички малтретирана подолг временски период, особено последниот пат кога била врзана и тепана со кабел. Жртвата имала видливи повреди и модрици на рацете, околу вратот и лицето. Жртвата тврдела дека последните две години, освен што била физички злоставувана, вонбрачниот сопруг ја терал да питачи и повремено и давал храна. Додека мајката на вонбрачниот сопруг исто така физички ја малтретирала, таткото не ја охрабрувал да избега од домот и да се спаси себеси.

Тие две години додека била во вонбрачна заедница, жртвата не можела никаде да пријави дека е малтретирана и злоставувана бидејќи била затворена во куќата и и било ограничено

движењето. За време на целиот престој, жртвата работела заедно со семејството на вонбрачниот сопруг, собирале вишни, некогаш и до 14 часа, и постојано била под надзор. Последниот пат додека работела во градината, со помош на другарка која што живеела во близина успеала да избега и со тоа да дојде и да го пријави случајот. Претходно, жртвата уште еднаш имала избегано и имала обид да го пријави случајот во ЦСР и барала да и се обезбеди сместување во друга локација. Но од таму и кажале дека нема каде да ја сместат и ја советувале дека е најдобро за неа да се врати кај сопругот, и покрај тоа што жртвата имала видливи модрици и знаци на повреди по телото. Жртвата била збунета и вознемирена и тврдела дека не се сеќава точно на редоследот во кои периоди каде била продадена и колку пари имал заработено нејзиниот татко кој што во моментот се наоѓал во странство.

Проценка на мобилниот тим

Мобилниот тим утврдил дека ова биле доволно индикатори кои упатувале на тоа дека станува збор за извршување на кривично дело трговија со дете и одлучил да го извести координаторот на мобилните тимови и раководителот на НЕСКМТЛ за случајот. По одобрувањето на координаторот на мобилниот тим, мобилниот тим се упатил да го пренесе детето до Центарот за жртви на трговија со луѓе. Во меѓувреме, од страна на НЕСКМТЛ, мобилниот тим бил известен дека мора да се почека одлуката на ЈО за гонење на организиран криминал во однос на натамошните дејствија што требало да ги преземе тимот.

Сместување во Центар за жртви на трговија со луѓе и сексуално насилство

Жртвата била пренесена и сместена во Центарот при што од страна на ЦСР било донесено решение за сместување на жртвата за која бил назначен посебен старател, социјален работник, воедно и член на мобилниот тим. По сместувањето во Центарот, на жртвата и биле обезбедени основните потреби: психосоцијално советување, храна, облека, хигиенски средства, медицински прегледи и лекови, бесплатна правна помош, овозможен телефонски контакт со нејзиниот старател, третман со психотерапевт, стоматолошки прегледи и интервенции, редовни контроли со психијатар, креативни работилници, окупациски работилници, едукативни работилници, и др. За време на нејзиниот престој, од страна на стручниот тим од Центарот во соработка со старателот, изготвен бил интервентен индивидуален план за помош и поддршка кој вклучувал различни активности за стабилизација и рехабилитација на жртвата.

Проценка на состојбата на семејството на жртвата

Жртвата потекнувала од дисфункционално семејство, живеела со родителите и помалите сестри и браќа. Биле вкупно 9 деца, двајца од браќата биле оженети и живееле во непосредна близина на семејството. Две од сестрите исто биле омажени, во различни градови. Мајката од најрана возраст ја терала да проси, а биле и физички малтретирани од страна на таткото, хроничен алкохоличар што често се враќал дома во пијана состојба.

Материјална помош од Фонд за асистенција на жртви

За време на нејзиниот престој преку Фондот за асистенција прибавени биле прехранбени и не-прехранбени продукти за задоволување на основните потреби на жртвата.

Кривична постапка

Од страна на НЕСКМТЛ поднесена била кривична пријава до ОЈО за гонење на организиран криминал против 4 лица за кривично дело трговија со дете член 418 г од Кривичниот Закон. Жртвата имала назначено полномошник кој и ги објаснил нејзините права, и ја застапувал за време на давањето на исказ пред ЈО за гонење на организиран криминал.

До моментот на пишување на овој документ, нема информации до каде е постапката и дали е поднесен обвинителен акт од ОЈО за гонење на организиран криминал до Кривичниот суд.

Ресоцијализација и реинтеграција

Уште за времетраењето на периодот на одмор и рефлексивна на жртвата, изготвен бил индивидуален план во кој во посебен фокус било сместувањето на жртвата со оглед на тоа дека таа не смеела да се врати дома во местото каде била првично злоупотребувана од својот татко. Поради тоа, преку нејзиниот старател жртвата била сместена во згрижувачко семејство. Направена била проценка на згрижувачкото семејство од страна на ЦСР и утврдено било дека ќе и бидат задоволени основните потреби на жртвата. Старателот ќе ја следи состојбата на жртвата и повремено ќе ја посети во згрижувачкото семејство каде што е сместена. Истата е вклучена во редовниот образовен процес.

Заклучоци и препораки за случајот

- ЦСР треба да реагира и го испита секој случај што ќе биде пријавен кај нив без пристрасност, без разлика на сместувачките капацитети на државата. Недозволиво е во ситуација кога лице што пријавува злоупотреба и злоставување (при видливи рани и повреди) да биде советувано истото да се врати дома бидејќи државата нема капацитети и простории за сместување. ЦСР треба, без одлагање да ги испитаат сите наводи и индиции што ќе ги добијат од странки или други лица особено кога се работи за деца што се експлоатирани и принудени на работа против нивната волја заради финансиски бенефит на трети лица.

Случај 4

Келнерка жртва на трговија со луѓе

Првично упатување и утврдување на идентитетот на потенцијалната жртва

Мобилниот тим добил информација дека постои основано сомневање за трудова и сексуална експлоатација на лице кое работело во кафеана во село како келнерка. По добиените информации, мобилниот тим спровел теренска посета и направил разговор со потенцијалната жртва за трговија со луѓе. Пред отпочнување на првичниот разговор, на жртвата и биле дадени информации за улогата на мобилните тимови, целите на разговорот, информации за заштита, следни чекори за упатување и период за одлучување како и информации за правната помош. На жртвата и било понудено сместување во Центарот за жртви на трговија со луѓе и сексуално насилство, но истата изјавила дека се чувствува безбедно и дека не сака да оди на друго место за сместување. Мобилниот тим дополнително извршил разговори и со вонбрачниот сопруг и родителите на потенцијалната жртва.

Жртвата, полнолетна девојка потекнувала од брачна заедница. Жртвата живеела во вонбрачна заедница со постар маж, кој работел во градежништво. Вонбрачниот сопруг изјавил дека поради природата на својата работа претежно бил надвор од домот. За време на неговите патувања на неколку наврати видел дека жртвата на социјалните мрежи се „чекирала„ во некој бар во село. Родителите на жртвата, од друга страна го обвиниле вонбрачниот сопруг како директна причина за тоа што и се случувало на нивната ќерка. Тие потврдиле дека нивната ќерка две години живеела со вонбрачниот сопруг. Финансиската состојба на семејството на жртвата била многу лоша со оглед дека таткото на жртвата бил

лице со пречки во развој и истиот не бил во состојба да работи.

Изјава на жртвата дадена во првичната фаза до мобилниот тим

Жртвата изјавила дека пред една година била сексуална експлоатирана во период од неколку месеци од страна на неколку лица во кафеаната каде што истата работела. Таа била регрутирана од нејзин пријател и работела како келнерка поради нејзината лоша финансиска состојба. Таа без двоумење доброволно ја прифатила работата и на почетокот работела како келнерка. После период од неколку месеци таа почнала полека да биде и сексуално експлоатирана. Таа преку ден престојувала дома, а навечер била пренесувана во барот. По некое време жртвата успеала да се отргне од таквата работа. Во споменатиот бар, според укажувањата на жртвата, на горниот кат имало околу десет соби и неколку девојки (меѓу кои имало и деца). Барот бил под контрола на осомничениот. Осомничениот испраќал такси возило по неа и ја носел во барот каде била принудена да дава сексуални услуги на повеќе лица. Некогаш била задржувана да остане и повеќе ноќи и за тоа и било плаќано околу 6000-7000 денари. Жртвата исто така покажала и видео снимки од барот каде што можело да се види во кратки секвенции што се случувало во барот. Од страна на жртвата било споменато дека во барот доаѓале и лица кои биле вработени во СВР, но истата не можела ваквите наводи да ги поткрепи со докази.

Проценка на мобилниот тим

По првичниот разговор, при проценка на ризикот, од изјавата на жртвата утврдено било дека постоеле оправдани причини да се верува дека станува збор за жртва на трговија со луѓе и понатаму информирани биле НЕСКМТЛ и Националниот механизам за упатување. Поради сомневање за вклученост во предметот и на лица вработени во СВР од страна на НЕСКМТЛ предметот и доказите биле поднесени до Јавниот обвинител за организиран криминал.

Проценка на состојбата на жртвата

Жртвата била со нарушена самодоверба, емоционално нестабилна и евидентно било дека кај неа постоел страв од настаната ситуација. Во текот на разговорот немала доверба во никого, вклучувајќи ги тука и институциите. Покажувала одреден степен на агресија кон нејзините родители, обвинувајќи ги нив за настаната состојба. Поврзана била за вонбрачниот партнер, во кој имала многу доверба. По исказот на жртвата, беше констатирано дека вонбрачниот

партнер има целосна контрола над жртвата.

На жртвата и била обезбедена и дадена психо-социјална помош и поддршка во Центарот, а исто така била однесена на дополнителен психијатриски преглед. Од страна на социјалниот работник бил свикан и мултисекторскиот стручен тим, додека ЦСР изготвил индивидуален план за услуги и поддршка.

Жртвата била регрутирана со измама, односно кажување на полуистинити информации. Првичниот контакт со осомниченото лице бил на доброволна основа. Жртвата била принудена на присилна проституција и за тоа добивала одреден надомест. Жртвата била држена во изолација со други лица во барот. За време на престојот, според нејзината изјава на неколку наврати била и силувана. Во моментот на разговорот со службените лица кај жртвата немало видливи повреди по телото, односно некакви траги од насилство.

Материјална помош од Фонд за асистенција на жртви

Од страна на мобилниот тим на жртвата и била доделена помош преку Фондот што вклучувала прехранбени артикли, облека, хигиенски средства, како и друга помош потребна за итна помош на жртвата. Мобилниот тим на жртвата и понудил психо-социјална поддршка дадена од стручни лица на ЦСР. На жртвата и бил обезбеден и психијатариски преглед, здравствена нега од здравствена установа како и асистенција во процесот на завршување на средното образование и подигнување на дипломата потребна за користење на некоја од активните мерки за вработување на АВРМ.

Состојбата на жртвата продолжува да се следи и се превземаат мерки за превентивно делување односно да се спречи повторното изложување на жртвата на вакви и/или слични активности.

Кривична постапка

За овој предмет Јавниот обвинител за гонење на организиран криминал не покренал обвинение со образложение дека имало недостиг на материјални докази. Дополнително, мобилниот тим добил информации дека бил изминат подолг период од времето кога настанале ваквите дејствија и не можеле да се прибават релевантни докази за предметот.

Заклучоци и препораки за случајот

- Мултисекторското постапување е клучно за брз и ефективен одговор во случаите на

трговија со луѓе. Оваа соработка помеѓу државните институции и НВО секторот е успешна во делот за рана проценка на ризикот, згрижување на жртвата, ресоцијализација и упатување.

- Државата мора да спроведе ефективна истрага и целосно да ги испита наводите на жртвата кои упатуваат на вклученост на припадници на СВР/МРВ во извршување на кривичното дело Трговија со луѓе бидејќи со тоа ќе се покаже дека се прават вистински заложби за превенција и борба со овој вид на организиран криминал.

Случај 5

Сексуално вознемирување на дете

Првично упатување и утврдување на идентитетот на потенцијалната жртва

Од страна на основно училиште до СВР бил пријавен случај на сомневање за малтретирање и сексуално вознемирување на дете од страна на нејзиниот брат Н.Н. Од страна на СВР бил известен ЦСР и случајот бил упатен до мобилниот тим. Социјалниот работник, член на мобилниот тим извршил првичен разговор со девојчето и нејзиниот татко.

Девојчето, дете на возраст под 17 години потекнувало од дисфункционално семејство. Нејзината мајка е почината. Таа по смртта на мајка и живеела во селото со нејзиниот татко и со тројца браќа(еден малолетен) . Семејството се состоело и од две сестри кои биле омажени, како и двајца браќа и една сестра кои од раѓање биле со пречки во развојот и истите биле сместени во Установа. Семејството живеело во стара руинирана куќа, со лоша хигиена, во супстандардни услови, без доволни средства за егзистенција.

Изјава на потенцијалната жртва дадена во првичната фаза до мобилниот тим

Девојчето изјавило дека извесен период се соочувала со емоционално и физичко малтретирање од страна на нејзиниот постар брат. Според неа, со истото се соочувал и нејзиниот помал брат. За време на викенд во месец октомври, постариот брат се обидел и сексуално да ја злоставува при што истиот ја соблекол и се обидел да ја силува. Таа успеала да го турне и да избега од собата. Според исказот на девојчето, нејзиниот постар брат исто така се дружел со лица за кои се сомневала дека се вклучени во криминални дејствија и поради тоа уште повеќе се плашела за нејзината безбедност.

Проценка на мобилниот тим

По првичниот разговор, при процена на ризикот, од изјавата на жртвата утврдено било дека постојат оправдани причини да се верува дека станува збор за девојче од ранлива категорија на лица која поради околностите може да стане жртва на трговија со луѓе и поради тоа од страна на мобилниот тим било утврдено дека станува збор за потенцијална жртва на трговија со луѓе. Девојчето веднаш било однесено во Центарот за сексуална злоупотреба при општа болница, каде што бил извршен и преглед од страна на медицинско лице – гинеколог. Од страна на мобилниот тим информирани биле НЕСКМТЛ и Националниот механизам за упатување. Мобилниот тим и понатаму ја следи нејзината состојба.

Проценка на состојбата на потенцијалната жртва и нејзиното семејство

Потенцијалната жртва имала чувство на вина за настанатата ситуација, целосно ја имала изгубена самодовербата и имала чувство на страв дека делото ќе се повтори и истата се наоѓала во многу лоша емоционална состојба. Во меѓувреме, починал и нејзиниот татко, со што уште повеќе се зголемила и нејзината ранливоста и таа на другите деца во семејството.

Ресоцијализација и реинтеграција

Девојчето и нејзиниот помал брат биле сместени во згрижувачко семејство и образованието го продолжиле во друго основно училиште. По преземените активности од страна на тимот имало подобрување на поведението на децата што било евидентно и во нивниот успех во учењето.

Материјална помош од Фонд за асистенција на жртви

Од страна на мобилниот тим на жртвата и била доделена помош преку Фондот и тоа прехранбени артикли, облека, хигиенски средства, како и друг вид на итна помош. На детето-жртва и била обезбедена психо-социјална помош дадена од стручни лица на ЦСР. На жртвата и била обезбедена и здравствена нега од здравствена установа, додека од Црвениот Крст, браќата добиле дополнителна помош во облека. Состојбата на жртвата продолжува активно да се следи и се превземаат превентивни мерки за спречување на повторно изложување на жртвата во слични ситуации.

Заклучоци и препораки за случајот

- Првичното упатување и известување до надлежните државни органи, во случајот известувањето од страна на основното училиште како образовна институција, е од круцијално значење за навремена идентификација и заштита на потенцијалните жртви на трговија со луѓе.
- Потребно е воспоставување на функционален механизам за размена на податоци и информации помеѓу ЦСР и образовните установи за обезбедување на поддршка на деца на ранливи семејства, а со цел навремено откривање и спречување истите да станат предмет на експлоатација од страна на трговците.
- Потребно е воспоставување на редовен канал на комуникација помеѓу инволвираните страни, а не истото да се направи само кога институцијата ќе воочи одреден проблем. На овој начин ќе се овозможи ефикасно превенирање и борба против трговијата со луѓе.

Случај 6

Потенцијална жртва на трговија со луѓе

Првично упатување и утврдување на идентитетот на потенцијалната жртва

Лицето Н.Н ја пријавила во полициска станица својата ќерка, на 20 годишна возраст за исчезната. Во првичниот разговор спроведен со мобилниот тим, мајката изјавила дека ќерка и излегла од дома пред шест дена и повеќе не се вратила. Истата била пронајдена од страна на полицијата за што била информирана нејзината мајка, при што со согласност на мајката, жртвата била однесена во Психијатриската болница каде и претходно се лекувала. Девојката имала дијагностицирана епилепсија и одреден степен на пречки во развојот.

Од страна на СВР, за предметот бил контактиран мобилниот тим поради индикации дека, додека била оддалечена од својот дом, девојката престојувала кај разни лица за кои постоело сомнение дека ја злоупотребиле нејзината немоќ, односно нејзината состојба како лице со пречки во развојот. Била забележувана со разни сомнителни лица со кои се претпоставува дека имала и сексуални односи за мала или никаква награда. Според информациите добиени од СВР, жртвата веќе им била позната за органите на прогонот поради нејзиното проблематично однесување и пријави за извршени кражби во повеќе училишта во општината каде и живеела.

Мајката и таткото на девојчето, за време на разговорот со мобилниот тим потенцијале дека била агресивна и многу често бегала од дома и од училиште. Забележале дека се дружела со лица за кои се претпоставувало дека се инволвирани и во криминални дејствија.

Семејството живеело во сиромаштија, без основни средства за живот, што ја правело уште поранлива состојбата на жртвата.

Проценка на мобилниот тим

По првичниот разговор, при проценка на ризикот, од изјавата на жртвата утврдено било дека постојат оправдани причини да се верува дека станува збор за потенцијална жртва на трговија со луѓе и понатаму информирани биле НЕСКМТЛ и Националниот механизам за упатување. Од страна на НЕСКМТЛ било известено ОЈО за гонење на организиран криминал, но ЈО не покренал обвинение поради недостиг на материјални докази.

Изјава на потенцијалната жртва дадена во првичната фаза до мобилниот тим

Девојката потврдила дека го напуштила својот дом поради несогласување со нејзините родители. За време на интервјуто давала малку информации, најчесто неповрзани за следење на текот на настаните. Не ги потврдувала информациите дека била сексуално експлоатирана. Потенцијалната жртва била однесена на психијатриски преглед во истиот момент, за да и биде овозможено полесно закрепнување. Од страна на социјалниот работник бил повикан и мултисекторскиот стручен тим, додека ЦСР изготвил индивидуален план за услуги и поддршка.

Проценка на мобилниот тим

По првичниот разговор, при проценка на ризикот, од изјавата на потенцијалната жртвата утврдено било дека постојат оправдани причини да се верува дека станува збор за потенцијална жртва на трговија со луѓе која поради околностите може да стане жртва на трговија со луѓе и во наредниот период ќе се следи нејзината состојба.

Во конкретниот случај, мобилниот тим не нашол доволно аргументи и сметал дека нема потреба да се обезбеди сместување во Центарот. Девојката била вратена да живее со нејзините родители.

Проценка на состојбата на потенцијалната жртва и нејзиното семејство

Потенцијалната жртва често пројавувала нервоза, имала и насилничко однесување, имала изгубена самодоверба, и била во лоша емоционална состојба. Девојката три пати била сместена во Клиниката за психијатрија (третиот пат била сместена по упатување од страна на мобилниот тим). Од страна на невролог утврдено било дека таа долги години се лекувала со антиепилептична терапија и била редовно контролирана. Првите промени на психички план се јавиле пред околу три години поради дисконтинуитет во антиепилептичната терапија. За неа била препорачана редовна контрола и медикаментозен третман. Семејството исто така се наоѓало во лоша финансиска состојба, со што дополнително се отежнила ситуацијата на самото лице.

Материјална помош од Фонд за асистенција на жртви

Од страна на мобилниот тим на жртвата и била обезбедена помош преку Фондот и тоа прехранбени артикли, облека, хигиенски средства, медицински третман и лекови, како и друга помош потребна за итни потреби на жртвата. Мобилниот тим на детето му понудил психо-социјална поддршка дадена од стручни лица на ЦСР. На жртвата и бил обезбеден и психијатриски преглед, како и здравствена нега од здравствена установа.

Состојбата на жртвата продолжува активно да се следи и се превземаат превентивни мерки за спречување на повторно изложување на жртвата во слични ситуации.

Заклучоци препораки за случајот

- Државата треба да обезбеди соодветен третман и грижа за лица со пречки во развојот, особено во ситуација кога лицата со утврдена дијагноза имаат историјат на проблематично однесување во околината и постои висок ризик за извршување на прекршоци и кривични дела. При таква состојба институциите мора да изградат механизми за соодветна заштита на овие лица поради нивната нарушена ментална состојба и доколку утврдат потреба да предложат до надлежниот суд одземање на деловна способност и сместување на истите во установи од каде што ќе добијат поддршка и нега од стручни лица.
- ЦСР и другите надлежни државни институции мора да ги преземат потребните мерки за да ги заштитат родителите на децата со психички пречки во развој, особено доколку во минатото лицето има прикажано зголемена доза на агресија и насилство и има историја на насилно однесување за што истото било хоспитализирано во психијатриски центри за

нега и третман.

- ЦСР и образовните институции треба да воспостават механизам за информирање и размена на податоци за превенција и обезбедување на соодветна нега за лица со психички проблеми кои имаат потреба од посебни програми во самите образовни институции и имаат девијантно однесување во рамките на образовните центри

Случај 7

Дете потенцијална жртва на трговија со луѓе

Првично упатување и утврдување на идентитетот на потенцијалната жртва

По претходни информации на ЦСР и МВР од страна на Мобилниот тим било стапено во контакт со семејство, поточно малолетно девојче поради сомневање за постоење на трговија со луѓе заради сексуална експлоатација. По изјава на нивното семејство, девојчето многу често го напуштало домот и не се враќало дома за што повеќе пати била опомената од страна на родителите. Бидејќи кај истата немало никаква промена на однесувањето родителите ја пријавиле во ЦСР и МВР. Поради индикатори кои упатувале на тоа дека детето може да стане и жртва на трговија со луѓе, контактиран бил и мобилниот тим кој спровел првичен разговор со детето.

Изјава на потенцијалната жртва дадена во првичната фаза до мобилниот тим

Потенцијалната жртва изјавила дека таа го напуштила домот, се шетала во друг град и се дружела со лица чии идентитет не го посочила, поради што не може да се утврди поврзаноста со детето. Детето во ниту еден момент не искажало децидно дали постоела сексуална експлоатација.

Проценка на состојбата на семејството на потенцијалната жртва

Детето живеело во дисфункционално семејство. Условите за живеење во куќата биле супстандардни и помошта која ја добивале била недоволна за основна егзистенција. Никој од семејството не бил вработен и немале соодветни редовни примања за покривање на основните потреби. Овие фактори придонесуваат кон зголемување на ризикот од станување на жртви на кривични дела поврзани со трговијата со луѓе. Имајќи ја во предвид состојбата на семејството, констатирано било дека родителите не се поврзани со бегствата на девојчето

и истите биле желни да и овозможат подобри услови за живот во рамките на своите можности. Поради тоа, мобилниот тим заклучил дека на ова семејство треба да и му се помогне при што истите биле упатени до ЦСР за понатамошно следење на состојбата и обезбедување на помош и поддршка, додека малолетното дете требало да се врати кај семејството. Меѓутоа, по враќањето, девојчето повторно избегало и истата повторно била вратена кај семејството.

Материјална помош од Фонд за асистенција на жртви

На потенцијалната жртва и биле доделени основни намирници во повеќе наврати. Преку Фондот за асистенција, малолетното лице го добило целиот потребен училишен прибор, што била основа за отпочнување на следење настава. Доделената помош за следење на училишната настава ја намалува можноста истата да биде експлоатирана и воедно да стане жртва на трговија со луѓе.

Кривична постапка

По согледувањето на состојбата од страна на претставниците на МВР и членовите на мобилниот тим, известен бил НЕСКМТЛ за случајот и ризикот од трговија со луѓе. Повторно бил извршен разговор со малолетното лице во присуство на припадниците на ЦСР и на СВР. По извршениот разговор било констатирано дека не станувало збор за жртва на трговија со луѓе и не биле превземени понатамошни мерки за водење на кривична постапка.

Ресоцијализација и реинтеграција

Уште за времетраењето на периодот на одмор на детето, изготвен бил индивидуален план во кој посебен фокус било сместувањето и дали детето сака и има услови да се врати кај своето семејство. Индивидуалниот план опфаќал активности за повторно вклучување на детето во образовен процес, воспоставување на комуникација во нова средина и нови начини на функционирање во средината за намалување на ризиците и дружењето со лица кои не се соодветни за нејзина возраст.

Заклучоци и препораки за случајот

- Постои делумно и нецелосно разгледување на индикаторите на трговија со луѓе која

придонесува да не се согледа и препознае реалниот ризик искажан од потенцијалната жртва.

- Потребна е поголема соработка помеѓу стручните лица од ЦСР кои го имаат мапирано локалното население, нивниот степен на ранливост како и ризик факторите и СВР/МВР како тело надлежно да ги идентификува и жртвите на трговија со луѓе како и да преземе мерки за гонење на сторителите.

Случај 8

Жртва на трговија со луѓе

Првично упатување и утврдување на идентитетот на потенцијалната жртва

Од страна на СВР и припадник на НЕСКМТЛ, повикан бил социјален работник од ЦСР поради спроведување на првичен разговор со малолетно дете во однос на сомнение дека станува збор за трудова експлоатација на дете. Се претпоставувало дека била извршена трудовата експлоатација од страна на таткото на жртвата кој ја наведувал на питачење подолг временски период. Девојчето било забележано како подолг временски период продавало ситни предмети низ градот. Од страна на полицијата било забележано дека детето било носено од својот татко и оставано на различни локации да продава.

Воедно, битно е да се спомене дека жртвата била дел од полициска акција на МВР во која биле пронајдени повеќе лица, мајки со деца и се претпоставува дека децата подолг временски период биле злоупотребувани заради трудова експлоатација и продажба на ситна роба на јавно место.

По извршена акција од страна на припадниците на СВР, повикан бил социјален работник на местото каде лицата биле привремено сместени по спроведување на акцијата. Со оглед на големиот број на откриени лица и нивната ранливост (мајки со деца) известени биле и други вработени од ЦСР за да може да се изврши надзор и разговор со лицата на смени. Истовремено биле известени и припадниците од МВР кои се дел од Мобилниот тим.

Во меѓувреме, некои од лицата затекнати на самото место побегнале. Само најстарата ќерка од едно семејство била сместена во Центарот. Припадниците на мобилниот тим од МВР и ЦСР направиле првичен разговор со жртвата и утврдиле дека согласно наводите потребно било жртвата првично да се смести на безбедно место. Во целиот случај, односно полици-

ска акција спроведена од МВР недостига координација помеѓу клучните инволнирани страни, МВР, ЦСР и НЕСКМТЛ.

Изјава на жртвата дадена во првичната фаза до мобилниот тим

Согласно изјавата на самото дете се утврдило дека детето имало 12 години и продавало ситна роба во градот. Жртвата била пронајдена за време на полициска акцијата во местото што тие го користеле како свој дом. (семејството живеело во импровизирани куќи- шатори)

Сместување во Центар за жртви на трговија со луѓе и сексуално насилство

Од страна на социјален работник, жртвата била сместена во Центарот за жртви на трговија со луѓе и сексуално насилство. Лицето било прифатено од страна на стручниот тим во Центарот. Обезбедени и биле сите неопходни потребни средства за задоволување на основните потреби храна, хигиенски средства, облека, обувки и слично. И била пружена првична психо-социјална помош и поддршка и била вклучена во активности според направениот индивидуален план за жртвата. Посветено било поголемо внимание на образованието кое изостанувало и психо-социјалниот развој кај детето кое несоодветствувало на нејзината возраст.

Проценка на состојбата на семејството на жртвата

Се работело за повеќе члено семејство кое живеело во екстремно сиромашни услови без доволно средства за егзистенција. Мајката живеела во вонбрачна заедница со маж кој не бил биолошкиот татко на жртвата. Не постоеле индиции за физичко насилство врз детето. Со биолошкиот татко немале контакт ниту жртвата ниту пак нејзината мајка. Местото на живеење било во импровизирани куќи – шатори. Семејството не примало никаква парична помош, мајката не работела.

Материјална помош од Фонд за асистенција на жртви

За време на нејзиниот престој, а и по повторното обединување со семејството, преку Фондот за асистенција прибавени биле прехранбени и не-прехранбени продукти за задоволување на основните потреби на жртвата.

Кривична постапка

Не се достапни информации за кривичната постапка по спроведување на акцијата. Полициска акција била предводена од полициски службеник кој по акцијата потенцијалните жртви веднаш ги предал на ЦСР и не биле извршени понатамошни чекори за соработка. Сепак не била разјаснета релацијата на таткото/очувот, па поради тоа било потребно следење на семејството.

Ресоцијализација и реинтеграција

Уште за времетраењето на периодот на одмор и рефлексивна на жртвата, изготвен бил индивидуален план во кој во посебен фокус било сместувањето и дали детето сака и има услови да се врати кај своето семејство. Според индивидуалниот план за ресоцијализација предвидено било детето да се вклучи во редовен образовен процес, како и зајакнување на личните потенцијали, и понатамошно следење во Програмата на придружна социјална работа која ја спроведувала невладината организација²⁸.

Заклучоци и препораки за предметот

- Постои несоодветна комуникација помеѓу ЦСР и МВР во спроведувањето на целата акција.
- Позитивно е што питачењето и трудовата експлоатација била препознаена како форма на трговија со луѓе на што понатаму треба да се работи.
- При постапувањето со потенцијалните и жртвите на трговија со луѓе, посебно деца, од големо значење е да се обезбеди безбедно место за сместување на детето и да се направат сите обиди детето да не се оддели од своето семејство. Во конкретниот случај не биле доволно испитани околностите дека можеби во најдобар интерес на детето било да остане со својата мајка со што би се избегнала и дополнителна трауматизација на детето.

²⁸ НВО Отворена порта ја има развиено програмата за придружна социјална работа во 2013 преку која се обезбедува долгорочна помош и поддршка на потенцијалните и/или жртви на трговија со луѓе кои се надвор од Центарот.

Случај 9

Потенцијална жртва на трговија со луѓе

Првично упатување и утврдување на идентитетот на потенцијалната жртва

Од страна на претставник на ЦСР мобилниот тим бил информиран дека имало потреба да се направи посета на фамилија за која имало претходни сознанија дека била дисфункционална и воедно не се посветувало доволно грижа на девојчето од страна на родителот.

Претставникот на ЦСР, на информативен состанок го запознал мобилниот тим со случајот, односно дека станувало збор за семејство во кое 4 годишно девојче било оставено од својата мајка на 3 месечна возраст и кое во тој момент живеело само со својот татко кој не се грижел за девојчето.

Согласно изјавата на таткото, мајката на девојчето била македонски државјанин и живеела во вонбрачна заедница во друг град, но не било познато нејзиното живеалиште. Таткото бил лице без документи и не поседувал извод на родени, ниту било каков друг документ за идентификација. Единствен документ кој го поседувало девојчето бил картон за дете родено во болница. Истата не поседувала извод кој не можел да се прибави поради тоа што не било познато каде се наоѓала нејзината мајка, а таткото бил без документи.

Социјалниот работник редовно самоиницијативно и по пријава на роднините на девојчето го посетувал семејството поради околности кои упатувале на тоа дека таткото грубо ја запоставувал својата должност за грижа на детето. При посетата на социјалниот работник, а и мобилниот тим, истиот не бил затекнат во својот дом, а кога бил во домот пронајден бил во алкохолизирана состојба во која не можел да се грижи ниту за себе. Девојчето било оставено на целосна грижа на неговите роднини кои живееле веднаш до неговиот дом и кои се труделе, и покрај своите многубројни обврски за своите деца, да се грижат и за девојчето кое било целосно запуштено, многу често оставано гладно и без облека.

Социјалниот работник ги презел сите потребни мерки за заштита на децата и повеќе пати писмено се обратил до ЦСР во другите градови и полицијата за да се пронајде мајката, но истата не била пронајдена. Центарот за социјалан работа спровел повеќе посети во домот на семејството, направил разговор со таткото во однос на неговото однесување и негрижата за детето, а исто така разговарал и со роднините кои покажале загриженост за здравјето и иднината на детето.

Материјална помош од Фонд за асистенција на жртви

Преку Фондот за асистенција прибавени биле прехранбени и не-прехранбени продукти за задоволување на основните потреби на потенцијалната жртва, како и зимска облека и играчки.

Проценка на состојбата на семејството на жртвата

Потекнувала од сиромашно семејство, мајката ја напуштила и заминала да живее на непознато место уште кога имала 3 месеци. Живее во супстандардни услови, во една просторија со нивниот татко, со многу лоша хигиена и под стандардите, санитарен јазол користеле надвор од станбениот простор во кој живееле. Таткото бил нестабилен, не се враќал со денови во својот дом и целосно го запоставувал девојчето. Роднините кои живееле до нивната кука биле загрижени за здравствената состојба на девојчето кое често се разболувало, многу често се обраќале до Центарот за социјални работи за да пријават негрижа од таткото.

Од страна на ЦСР изготвен бил индивидуален план во кој во посебен фокус било обезбедување на детето со безбедно место за сместување и заштита. проблемот со кој се соочил ЦСР, а и мобилниот тим била постапката за одземање на детето и сместување во згрижувачко семејство.

Од страна на ЦСР бил препознаен проблемот дека станувало збор за запустена грижа на девојчето, и направена била проценка за наоѓање на соодветно семејство за згрижување на детето. Воедно, од процената произлегло дека роднините не ги задоволувале условите кои треба да се обезбедат во едно згрижувачко семејство за да се обезбеди заштита на детето. Центарот се соочил со дополнителни проблеми со тоа што таткото одбивал да даде согласност за згрижување на девојчето во друго семејство, а веќе подолг период не го подобрувал своето однесување.

Дополнително, отежнувачка околност било тоа што ЦСР не можел да поднесе ни кривична пријава против таткото за Запуштање и малтретирање на дете од член 201²⁹ од Кривичниот закон, поради тоа што таткото не поседувал никакви документи за идентификација.

Заклучоци и препораки за предметот

- Да се зајакне координацијата помеѓу МВР И ЦСР во однос на вакви случаи кога родител го

²⁹ Запуштање и малтретирање на дете
Член 201

(1) Родител, посвоител, старател или друго лице кое со грубо запоставување на својата должност за грижа и воспитување ќе го запушти дете или ќе го малтретира, ќе се казни со затвор од една до десет години

напуштил своето дете, како во случајот мајката што го напуштила девојчето и доколку истата не се пронајде во државата под итно да се постави старател од ЦСР кој ќе се грижи за заштита на правата на детето.

- Да се преземат мерки за запишување на детето во Матична книга на родени во Управата за матични книги од страна на ЦСР со што би се влијаело на превенција на бездржавјанството што е и обврска на државата како потписник на 03 јануари 2020 година на Конвенцијата за намалување на бројот на лицата без државјанство од 1961
- Во најскоро време да се обезбеди грижа и сместување на девојчето во загрижувачко семејство.

Случај 10

Танчерки уапсени во локал на автопатот

Во полициска акција во угостителски објект на автопат, уапсени биле 25 женски лица на возраст од 20 – 40 години, странски државјанки по потекло од Србија, Албанија и Молдавија. Лицата биле приведени во Полициска станица.

Уапсените странски државјанки биле затекнати во угостителскиот објект заедно со гостите во локалот. Сите странски државјанки поседувале лични документи и патни исправи кои биле во нивните соби во хотелот каде што престојувале. За време на полициската акција било утврдено дека дел од нив престојувале незаконски во државата при што биле предадени на Отсекот за прекуграничен криминал и миграции, странци и реадмисија за натамошна постапка. Сопственикот на локалот не бил приведен во полициска станица.

По пристигнување во полициската станица сите странски државјанки биле сместени во една просторија каде што наскоро пристигнале инспектори од Отсекот за прекуграничен криминал миграции, странци и реадмисија. Додека странските државјанки престојувале во полициската станица, повеќе полициски службеници влегувале и излегувале од просторијата.

Разговорот помеѓу инспекторите и странските државјанки се водел групно, се поставувале прашања кои биле во насока на утврдување на начинот на пристигнување во државата, времетраењето на нивната работа во угостителскиот објект, висината на хонорарот кој што тие го добивале и сл. Во име на сите странски државјанки најчесто одговарала една од нив. Дел од странските државјанки не го зборувале македонскиот јазик, но преведувач не бил присутен. Одговорите на странските државјанки биле општи, односно сите биле свесни дека

работат незаконски и истото го сториле доброволно неприсилени од никого.

По општиот разговор со сите странски државјанки, полициските службеници направиле увид во личните документи и патните исправи на странските државјанки. Врз основа на добиените податоци во сите случаи се изрекла мерка протерување од државата согласно член 101 од Законот за странците согласно член 104 од Законот за странците и им била изречена мерка забрана за влез во државата.

По проверка на личните податоци утврдено било дека девет од странските државјанки и претходно престојувале во Република Македонија и им била изречена мерка протерување од државата.

По изготвувањето и врачувањето на решенијата странските државјанки биле протерани од државата на официјален граничен премин во Албанија и Србија, додека пак странските државјани во потекло од Молдавија се сместени во Прифатен центар за странци додека траела постапката за протерување.

Заклучоци и препораки за предметот

- При постапување со странските државјанки од страна на полициските службеници не биле земени во предвид индикаторите за идентификација на жртви со трговија со луѓе. Полот, возраста на странските државјанки, видот на работата која ја извршувале како и самиот факт дека престојувале односно работеле незаконски се доволни елементи за разгледување на случајот низ призма на индикаторите за идентификација на жртви на трговија со луѓе.

- Странските државјанки биле приведени во полициска станица и сместени во несоодветни услови (заедничка просторија) каде што не се водела сметка кој полициски службеник има одобрение да влезе, и каде што повеќе часа чекале да пристигнат инспекторите од Секторот за странци.

- Водењето на разговорот од страна на полициските службеници бил несоодветен од причина што прашањата и се поставувале на целата група, без присуство на преведувач и каде што не постоеле услови за индивидуална проценка на ранливоста или за потенцијалните елементи за идентификација на жртви на трговија со луѓе. Дел од странските државјанки немале прилика да одговорат или од причина што не го познаваат јазикот или затоа што во нивно име одговарала друга од групата.

- На сите странски државјанки по неколку часовно испитување им била изречена мерка

протерување од државата без да им се укаже на можноста за правна заштита и правна помош, дополнително не биле земени предвид или разгледани елементите на принципот на невраќање (доколку има такви елементи) односно дека странец нема да биде вратен во земја на потекло каде што неговиот или нејзиниот живот ќе биде во опасност. Не било земено во предвид дека доколку постојат околности за извршување на кривично дело Трговија со луѓе, на жртвата може да и се даде статус на лице под хуманитарна заштита согласно Законот за странци.

Завршни Препораки

- Од анализата на законската рамка наспроти Протоколот на ООН; Конвенцијата на Совет на Европа и Директивите на ЕУ, произлегува дека таа е јасна, сеопфатна и во најголем дел усогласена со стандардите.
- Потребно е да се донесе закон со кој ќе се овозможи обесштетување на жртвите на трговија со луѓе од државен фонд, поради обезбедување на ефективна и навремена заштита на жртвите, во случај кога не постои можност за наплата на имотно-правно побарување од сторителот на кривичното дело.
- Соработката помеѓу надлежните институции, вклучително и НВО секторот е од круцијално значење за постапување со жртвите, за да се обезбеди рана проценка на ризикот, итно згрижување на жртвите и започнување на процесот на закрепнување и рефлексива за жртвата да се почувствува безбедна. Во оваа насока, од страна на мобилниот тим во најскоро време треба да бидат информирани раководителот на НЕСКМТЛ и НМУ, односно координаторот на мобилните тимови за сомнение во однос на идентификувана потенцијална жртва на трговија со луѓе.
- Од особено значење е споделувањето на информации помеѓу клучните актери кои работат во борбата со трговија со луѓе, особено со старателот на жртвата или полномошникот за текот на кривичната постапка и преземените дејствија за заштита на жртвата. Доколку не се споделуваат доволно информации, жртвата се наоѓа во постојана неизвесност и истата е загрижена за својата безбедност што го оневозможува нејзиното соодветно закрепнување и ресоцијализација од преживеаните трауми.
- Во мултисекторското постапување, освен НЕСКМТЛ, НМУ, Центрите за социјална работа и НВО секторот, препорака е да се вклучат и други чинители кои што поседуваат и оперираат со податоци и може да доведат до откривање и превенција на случаи на трговија со луѓе.
- Во секој од формираните мобилни тимови кои што во овој момент се оперативни треба да се назначи претставник на НЕСКМТЛ на локално ниво. Со присуството на член на НЕСКМТЛ

луѓе, како и полесна комуникација на мобилните тимови со НЕСКМТЛ.

- Потребно е да се прошири бројот на формирани мобилни тимови за борба против трговија со луѓе. Моменталниот број од 5 мобилни единици кои што функционираат во 5 градови (Скопје, Битола, Гевгелија, Куманово и Тетово) мора да се прошири и во други градови и реони. Постоечкиот број на мобилни тимови нема капацитет и не може да ги покрие и реоните/градовите кои не се опфатени имајќи во предвид ограничените ресурси со кои што располагаат.
- Општините треба да имаат проактивна улога во борбата против трговијата со луѓе, преку континуирано следење на социјалната карта на ранливост на лицата/семејствата во соработка со ЦСР. Воедно, да се направат обиди за обезбедување на мал општински фонд кој ќе обезбеди примарна помош за особено ранливите групи и ќе помогне во превенцијата и заштита на потенцијалните жртви на трговија со луѓе.
- Судовите кои постапуваат по предметите за трговија со луѓе треба да ги почитуваат посебните процесни мерки за заштита на жртвите деца според кои дете не смее да биде сослушано повеќе од два пати. Полномошникот и ЈО потребно е да бараат од судот исказот на оштетената даден пред Јавен обвинител да биде изведен на главната расправа со репродукција на ЦД од снимен аудио и видео запис од детето.
- Државата треба да има проактивна улога и да го превземе финансирањето на мобилните тимови во иднина. Во спротивно постои ризик мобилните тимови да престанат да функционираат доколку донаторите што моментално ги поддржуваат престанат да ги финансираат активностите на мобилните тимови во градовите каде што се оперативни.
- Потребни се континуирани напредни обуки на мобилните тимови и полициските службеници за препознавање на индикаторите кај жртвите на трговија со луѓе и применување на СОП-от за борба против трговијата со луѓе.
- Државата мора да ги зголеми сместувачките капацитети за жртвите на трговија со луѓе и за да се избегне ситуации на одбивање на сместување на жртви (потенцијални жртви) бидејќи постоечките сместувачки капацитети се веќе исполнети. Ова придонесува жртвата да изгуби доверба во институциите, да се врати кај трговецот и при повторно откривање истата да не сака да соработува со државните институции.
- Планот за ресоцијализација на жртвата треба да биде детален и да се предвидат и ризиците од виктимизација и повторно вклучување на жртвата во вакви кривични дела или во вршење на проституција.
- За да се влијае на превенција од трговија со луѓе, потребно е клучните актери кои дејствуваат на областа, особено мобилните тимови во координација со ЦСР да изготват посебен план на заштита на особено ранливите групи на лица согласно социјалната карта за ранливост

на локалното население и да го следат нивниот пристап до социјални права, социјални услуги, вклученост во образовниот процес, здравствена состојба итн.

- Државата како потписничка е потребно да преземе поефективни мерки за искоренување на бездржавјанството согласно обврските кои произлегуваат од Конвенцијата за намалување на бројот на лицата без државјанство од 1961

- Со жртвите странски државјани да се постапува на хуман и достоинствен начин и да се обезбедат сите процедурални права на жртвата-странец кои ги ужива, како што се право на преведувач, сместување на безбедно место, индивидуален разговор со лицето во посебна просторија за да се утврдат околностите и индикаторите дали странецот е жртва на трговија со луѓе, правна помош, како и да се разгледаат елементите на принципот на невраќање, односно дека странец нема да биде вратен во земја на потекло каде што неговиот или нејзиниот живот ќе биде во опасност.

ОТВОРЕНА ПОРТА
AGAINST VIOLENCE AND TRAFFICKING

BALKANS
ACT
NOW!

Macedonian Young Lawyers Association